BIULETYN
ARCHIWUM
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

NR 3

WARSZAWA - MAJ 1960

B I U L E T Y N

A R C H I W U M P O L S K I E J A K A D E M I I N A U K

Nr 3

Na prawach rękopisu

W a r s z a w a - w m a j u 1 9 6 0 r.

Redaguje zespół :

S.Chankowski, H.Dymnicka, M.Flis, Z.Kolankowski /red./,
H.Obuchowska-Pysiowa, E.Tomaszewski, R.W.Wołoszyński
M.Wrzoskowa

SPRAWOZDANIE ARCHIWUM PAN ZA ROK 1959

W s t ę p

Sprawozdanie za rok 1959 zredagowane jest oddzielnie dla Archiwum PAN w Warszawie oraz Oddziałów w Krakowie i Poznaniu. Ze względu na przejrzystość oraz wspólną problematykę, pewne zagadnienia ogólne zostały zestawione łącznie w sprawozdaniu Archiwum PAN w Warszawie, przy czym powtórzono je na właściwych miejscach w obu sprawozdaniach Oddziałów.

Część dotycząca prac indywidualnych /cz.XI/ oparta jest o dane dostarczone przez zainteresowanych pracowników.

x

I. S p r a w y o r g a n i z a c y j n e.

1/ Warunki organizacyjne i lokalowe Archiwum i Oddziałów nie uległy w okresie sprawozdawczym zmianie. W dalszym ciągu utrzymuje się stan rozbicia lokalowego w Pałacu Staszica w Warszawie, stwarzający duże trudności w funkcjonowaniu placówki, nadal nie rozwiązany problem stanowi sprawa lokalu w Krakowie.

2/ W okresie sprawozdawczym uzyskano specjalny kredyt na wyposażenie magazynu w Warszawie w regały metalowe, które zostały wykonane w Wojskowych Zakładach Motoryzacyjnych. Dostawa regałów nastąpiła już w pierwszych dniach 1960 r.

3/ Stan zatrudnienia nie wykazywał większych zmian. Z dniem 1 sierpnia Archiwum odzyskało sporny etat /mgr M. Wrzoskowej, zatrudnionej przejściowo na ryczałcie/. Na wniosek z kwietnia 1959 r., decyzją z dnia 28 września 1959 r. zostały Archiwum przyznane 2 1/2 etaty działalności podstawowej /z przeznaczeniem 1 etatu dla APAN w Warszawie, 1 dla Oddziału w Poznaniu i 1/2 etatu dla Oddziału w Krakowie/, jednakże w kilka dni później, ogólnopaństwowe zarządzenia oszczędnościowe spowodowały wstrzymanie realizacji obsadzenia tych stanowisk. Ten ostatni fakt spowodował poważne trudności, nie rozwiązane do końca roku sprawozdawczego.

APAN posiadało w dn.31 grudnia 1959 r. ogółem 16 etatów działalności podstawowej /nie wliczając owych 2 1/2 przyznanych, lecz nie zrealizowanych/ - etatów administracyjnych i obsługi APAN nie posiada. Z tego 13 etatów wykorzystuje APAN w Warszawie, dwa Oddział w Krakowie, jeden Oddział w Poznaniu. Archiwum liczy 5 samodzielnych pracowników nauki /3 docentów i 2 zast.prof./, 4 starszych asystentów, 2 asystentów oraz 5 pracowników technicznych.

4/ W ciągu r.1959 zaznaczył się silny ruch podwyższania kwalifikacji pracowników, objęci są nim niemal wszyscy pracownicy naukowi. Ob.dr Z.Kolankowski uzyskał na mocy decyzji Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej z 29 maja 1959 r. tytuł docenta. Ob.M.Wrzosek otrzymała stopień magistra historii na Uniwersytecie Warszawskim.

II. Z a s ó b Archiwum wzrósł ogółem o ok. 83 mb. w tym materiały kancelaryjne i depozyty placówek PAN - ok. 63 mb., spuścizny po uczonych /zakupy i dary/ w APAN w Warszawie : ok. 17,5 mb., w Oddziale w Poznaniu ok. 2,5 mb.

Obecny stan zasobu wynosi ok. 437 mb., z czego APAN Warszawa ok. 321 mb., Oddział Kraków ok. 104 mb., Oddział Poznań ok. 11,5 mb. Ważniejsze przybytki APAN w Warszawie stanowią akta 12 placówek i komórek PAN oraz spuścizny : S.Baleya /psychologia/, K.Bartoszewicza /budownictwo/, M. Czaji /zootechnika/, Jakuba i Józefa Gieysztorów /komunikacja/, R.Gumińskiego /geografia, klimatologia/, A.Joszta /gospodarka wodna/, Br.Łozińskiego /prawo administracyjne/, T.Łuniewskiego /rolnictwo/, F.K.Nowakowskiego /pedagogika/, J.Obrąpalskiego /elektrotechnika/, R.Rosłońskiego /budownictwo wodne/, E.Reymana /ekonomia/, S.Słońskiego /slawistyka/, J.Wiszniewskiego /hydrobiologia/, Cz.Zakaszewskiego /gospodarka wodna/, J.Zawadzkiego /chemia/.

Ponadto Archiwum nabyło lub uzyskało w darze szereg cennych mniejszych fragmentów i rękopisów pojedyńczych, wśród których na wzmiankę zasługują : diariusz M.St.Kossakowskiego /1915-1923/, korespondencja Al.Świętochowskiego /1907-1938/, rękopis notatek z wykładów wileńskich J.Lelewela, korespondencja Ireny i Fryderyka Joliot-Curie z H.Skłodowską-Szalay /1945-1958/, akta Teodora Urbańskiego /1822 - 1853/ dyrektora komunikacji w Królestwie Polskim.

Spuścizny zakupione w poprzednich okresach mają tendencję do powiększania się, bądź drogą zakupu dalszych części, częstokroć ujawnianych w posiadaniu osób trzecich, bądź w postaci darów od członków rodziny. W ten sposób w okresie

sprawozdawczym powiększyły się m.in. spuścizny A.Skałkowskiego i I.Chrzanowskiego.

III. P r a c e p o r z ą d k o w o - a r c h i w a l n e.

Uporządkowane i zinwentaryzowane zostały zespoły : Komisja Organizacyjna PAN /1949-1952/ 108 j., Fundusz Stypendialny Bratnich Pomocy Żołnierzy-Studentów Obozów Uniwersyteckich w Szwajcarii /1944-1952/ - 9 j., oraz spuścizny : S.Bryły /budownictwo/ 62 j., O.Górki /historia/ 54 j., W. Łozińskiego /geologia-gleboznawstwo/ 275 j., J.Miklaszewskiego /leśnictwo/ 13 j., W.Namysłowskiego /prawo międzynarodowe i historia prawa południowo-słowiańskiego/ 75 j., L. Raca /wypisy ze źródeł do historii XIX w./ 4 j., A.Skałkowskiego /historia/ 76 j., /zespół został meliorowany w związku ze znacznym dopływem metriałów/, M.Wolfkego /fizyka/ 31 j.

Ponadto prowadzono pracę nad porządkowaniem akt Polskiego Towarzystwa Historycznego, akt Stacji Naukowo-Badawczej PAN na budowie Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie i spuścizny Artura Śliwińskiego.

Prace porządkowo-archiwalne prowadzili : ob.ob. mgr St.Chankowski, mgr H.Dymnicka, zast.prof.M.Flis, O.Staroń, mgr M.Wrzoskowa.

P r a c e m e t o d y c z n e.

W dalszym ciągu trwało gromadzenie doświadczeń w zakresie metod porządkowania spuścizn - wyniki którego przedstawił dyr.dr Z.Kolankowski na zebraniu dyskusyjnym zorganizowanym przez Sekcję Archiwalną Towarzystwa Miłośników

Historii w dn.4 czerwca 1959 r. /por."Kwartalnik Historyczny", 1959, nr 4, s.1358-1360/.

Podjęto próbę metodyczną zorganizowania zespołu złożonego, w skład którego wchodzą akta kancelaryjne, opracowania badawcze, dokumentacja techniczna oraz materiały fotograficzne i filmowe /zespół : Stacja Naukowo-Badawcza PAN przy budowie PKiN prace są poważnie zaawansowane, ob. O.Staroń/.

Prowadzono dalsze badania nad metodami archiwizacji zbiorów fotograficznych /mgr E.Tomaszewski/.

W ramach porządkowania zagadnień archiwizacji akt powstających w wyniku działalności PAN i jej placówek opracowana została instrukcja w sprawie przekazywania akt do Archiwum PAN, wprowadzona w życie Pismem okólnym nr 4 Dyrektora Administracyjnego PAN z dnia 30 kwietnia 1959 r. /mgr M.Wrzoskowa/. Ponadto opracowano projekt instrukcji składnicowej dla placówek PAN /mgr M.Wrzoskowa i O.Staroń/.

IV. Dział m i k r o f i l m ó w i f o t o k o p i i.

Przybyło ok. 26.000 klatek mikrofilmów oraz ok. 600 fotokopii, w wyniku czego stan zasobu działu wynosi obecnie ok. 150.000 klatek mikrofilmów /zorganizowanych w ok.800 jednostek/ oraz ok. 3.900 sztuk fotografii i fotokopii /w ok. 800 jednostkach/.

Ważniejsze przybytki to mikrofilmy akt Wydziału Filologicznego oraz Wydziału Historyczno-Filozoficznego PAU /z Oddziału APAN w Krakowie/, Papierów Stanisława Zakrzewskiego /z Ossolineum - Wrocław/, Teodora Wierzbowskiego /z Bibl. PAN w Krakowie/, Żegoty Paulego /z Bibl.Jagiellońskiej/,

Korespondencja Prota Lelewela z K.W. Wóycickim /z biblioteki Muzeum Narodowego w Krakowie/.

Uzupełniano dalej dział mikrofilmami katalogów i inwentarzy zbiorów rękopiśmiennych, uzyskując doń mikrofilmy inwentarzy akt i rękopisów Towarzystwa Naukowego w Toruniu oraz rękopisów Książnicy miejskiej im.M.Kopernika w Toruniu.

Znaczna większość nabytków została opracowana.

V. Prace nad I n w e n t a r z e m C e n t r a l n y m. Materiałów Źródłowych do Dziejów Nauki i Techniki Polskiej.

Tempo prac tych, prowadzonych jak poprzednio przez grupę współpracowników na zasadzie prac zleconych, w roku sprawozdawczym wyraźnie osłabło na skutek trudności finansowania tego działu pracy. Stan kartoteki wzrósł o 8.500 kart /1.000 głównych inwentarzowych i 7.500 pomocniczych indeksowych/ w wyniku czego kartoteka liczy obecnie ok. 61.000 kart /w tym ok. 21.000 kart głównych i 40.000 pomocniczych/.

W wyniku wyjazdu /we wrześniu 1959 r./ mgr R.W.Wołoszyńskiego na staż zagraniczny, kierownictwo i koordynację prac "Inwentarza" prowadzi w zastępstwie mgr D.Poppe /współpracownik na zasadzie prac zleconych/.

Kontynuowana była również praca nad w y k a z e m u c z o n y c h polskich /pod kierunkiem doc.dr M.Rzeuskiej/. Do kartoteki przybyło ok. 4.100 kart głównych oraz ponad 300 pomocniczych, tak, że stan jej w dniu 31.XII.1959 r. wynosi ok. 35.000 kart głównych oraz ok. 2.300 kart pomocniczych. W ramach przygotowań wydawniczych przepisano w okresie sprawozdawczym ok. 7.300 kart /w 2 egz./ tak, że ilość kart przepisanych wzrosła do ok. 27.000.

Dla celów praktycznych APAN w roku sprawozdawczym opracowało k a r t o t e k ę p o d o b i z n uczonych polskich z druków zwartych znajdujących się w bibliotece podręcznej. Kartoteka ta licząca 1.750 kart i obejmująca 1.190 nazwisk stanowi cenny indeks ikonograficzny, poważnie uzupełniający katalog fotografii działu mikrofilmów i fotokopii oraz odpowiednie części Inwentarza Centralnego.

VI. B i b l i o t e k a p o d r ę c z n a wykazała wzrost o 743 wol., osiągnęła ona stan 4.201 wol. /a ogólny, razem z biblioteczkami Oddziałów 4.433 wol./. W roku sprawozdawczym uzyskano szereg cennych nabytków, uzupełniających poważnie podręczny aparat pomocniczy, m.in. zakończono kompletowanie Bibliografii Polskiej Estreichera.

VII. U d o s t ę p n i a n i e i p o p u l a r y z a c j a zasobu.

Ze zbiorów Archiwum PAN w Warszawie korzystało w r. 1959 ponad 100 osób i instytucji. Udostępnianie objęło materiały archiwalne w tym również mikrofilmy i fotokopie, kartoteki Inwentarza Centralnego Materiałów Źródłowych do Dziejów Nauki i Techniki Polskiej oraz Wykazu Uczonych Polskich.

W r. 1959 Archiwum rozpoczęło szeroką akcję popularyzacji i udostępniania swego zasobu. Celowi temu służy systematyczne wydawanie "Biuletynu Archiwum Polskiej Akademii Nauk" /zob. niż. p.IX/. Nadto opracowany został i oddany do druku artykuł informacyjny "Archiwum PAN 1954-1959", który ma ukazać się w piśmie "Nauka Polska" oraz jako oddziela odbitka.

Celom popularyzacji służył również pierwszy p o k a z m a t e r i a ł ó w a r c h i w a l n y c h zorganizowany przez Archiwum PAN z okazji pięciolecia pracy w dniach 26 maja - 4 czerwca 1959 r. Pokaz, obrazujący zasób, kierunki pracy i rozwój myśli metodycznej w Archiwum, wzbudził duże zainteresowanie kół archiwalnych i był przedmiotem omówień w czasopismach naukowych oraz w prasie popularno-naukowej.

VIII. Odbyły się 4 z e b r a n i a n a u k o w e poświęcone dyskusji nad tezami pracy mgr E.Tomaszewskiego "Fotografia w archiwach", podstawowym problemom perspektywicznego planu pracy archiwów polskich, wynikom poszukiwań archiwalnych doc. dr Z.Kolankowskiego w Lipsku /akta "Fürstlich Jablonowskische Wissenschaftliche Gesellschaft"/ oraz z okazji pięciolecia pracy Archiwum PAN. W tym ostatnim zebraniu wzięli udział pracownicy Oddziału Poznańskiego oraz przedstawiciel Oddziału Krakowskiego.

Ponadto odbyło się kilka zebrań poświęconych sprawozdaniu za rok 1958 oraz planom pracy na r.1960 i okres pięcioletni 1960-1965.

K o l e g i u m n a u k o w e odbyło zebranie w dniu 24 lutego 1959 r., poświęcone głównie zagadnieniom sprawozdania za r.1958 i bieżącym problemom pracy.

IX. W roku sprawozdawczym przystąpiono do wydawania w ł a s n e j p u b l i k a c j i ciągłej pt. "Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk". Ukazuje się pod redakcją doc.dr Z. Kolankowskiego, przy udziale zespołu redakcyjnego, w skład którego wchodzą : mgr St.Chankowski , mgr H.Dymnicka, zast. prof.M.Flis, zast.prof.dr H.Obuchowska-Pysiowa, mgr E.Toma-

szewski, mgr R.W.Wołoszyński, mgr M.Wrzoskowa.

Biuletyn wydawany jest na prawach rękopisu, jako maszynopis powielany. Ukazały się dwa numery : pierwszy zawierający informacje ogólne, wyszedł w końcu maja 1959 r. z okazji pięciolecia pracy Archiwum, drugi ukazał się w grudniu /z datą "październik"/. "Biuletyn" wydawany jest bez kosztów autorskich i redakcyjnych, obciążając budżet wyłącznie kosztami rzeczowymi.

"Biuletyn" posiada w zasadzie charakter informacyjny, ogłaszane są w nim przeglądy spuścizn, inwentarze zespołów wraz ze wstępami, artykuły metodyczne oraz krótkie informacje o działalności pokrewnych archiwów zagranicznych.

X. Ł ą c z n o ś ć z z a g r a n i c ą.

Podtrzymywano kontakty korespondencyjne przede wszystkim z archiwami Akademii Nauk ZSRR, CSR, Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie, oraz z innymi archiwami, instytucjami naukowymi oraz poszczególnymi pracownikami nauki w szeregu krajów.

Zrealizowano kilka podróży zagranicznych : mgr R.W. Wołoszyński otrzymał na wniosek Archiwum sześciomiesięczne stypendium École Pratique des Hautes Études w Paryżu, doc. dr K.Ślaski odbył trzytygodniową podróż badawczą do Szwecji /zob. sprawozdanie Oddziału Poznańskiego/, doc.dr Z.Kolankowski przeprowadził w Lipsku badania zespołu akt "Fürstlich Jablonowskische Gesellschaft" /1770-1945/. Nadto ten ostatni w czasie prywatnej podróży do Austrii, nawiązał szereg kontaktów z Austriacką Akademią Nauk w Wiedniu oraz archiwami w Wiedniu i Insbrucku.

Na wiosnę 1959 r. bawił w Warszawie p.E.Merian z Uniwersytetu K.Marksa w Lipsku, zaproszony na kilka dni do Archiwum PAN, przy okazji pobytu w Polsce.

W s p ó ł p r a c a z p l a c ó w k a m i PAN oraz innymi instytucjami naukowymi w kraju rozwijała się nadal pomyślnie. Szczególnie bliskie kontakty wiązały Archiwum PAN z Komitetem i Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN, Instytutem Historii PAN, Pracownią Ustroju i Organizacji Oświaty PAN, Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych, Polskim Towarzystwem Historycznym. Pracownicy Archiwum, doc.dr Z.Kolankowski, zast. prof.M.Flis, mgr E.Tomaszewski, mgr R.W.Wołoszyński i in. brali w różnych formach żywy udział w pracach wymienionych instytucji.

XI. P r a c e i n d y w i d u a l n e.

Chankowski Stanisław

1/ Bibliografia Archiwum PAN,"Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk", nr 1, 1959, s.11 - 20.

2/ Jan Miklaszewski i Wacław Niedziałkowski, Wspomnienia o leśnikach polskich, "Problemy", 1959, nr 6, s.455-456, /wespół z H.Obuchowską-Pysiową/.

3/ Zebranie Sekcji Archiwalnej Tow.Miłośników Historii poświęcone metodom porządkowania spuścizn rękopiśmiennych, "Kwartalnik Historyczny", 1959, nr 4, s. 1358-1360.

Dymnicka Hanna

1/ Inwentarz akt Towarzystwa Naukowego Warszawskiego z lat 1907-1953, "Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk", nr 1, 1959, s.21-77.

2/ Materiały Marcelego Handelsmana w Archiwum Polskiej Akademii Nauk, "Przegląd Historyczny", 1959, nr 1, s.93-115 /pod kierunkiem Z.Kolankowskiego/.

3/ Prace Archiwum PAN nad metodyką porządkowania spuścizn, "Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk", nr 2, 1959, s.32-45.

w druku :

4/ Dyskusja nad metodą archiwalnego porządkowania spuścizn, "Archeion".

Flis Michał

1/ Przegląd zawartości działu "spuścizn" Archiwum PAN, "Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk", nr 2, 1959, s.46-88.

2/ Sprawozdanie z obrad Sekcji Nauk Pomocniczych VIII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, "Kwartalnik Historyczny", 1959, nr 1 s.259-260 /wespół z R.W.Wołoszyńskim/.

3/ Z działalności Sekcji Archiwalnej przy Towarzystwie Miłośników Historii w Warszawie, "Archeion", XXXI, 1959, s. 167.

w druku:

4/ Pokaz materiałów archiwalnych w Archiwum PAN, "Studia źródłoznawcze", V.

Kolankowski Zygmunt

1/ O przyszłej instrukcji wydawania źródeł historycznych XX wieku, "Studia źródłoznawcze", IV, 1959, s.135-147.

2/ Podstawowe zagadnienia metodyczne porządkowania spuścizn rękopiśmiennych, "Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk", nr 2, 1959, s. 10-32.

3/ Materiały Marcelego Handelsmana w Archiwum Polskiej Akademii Nauk, "Przegląd Historyczny", 1959, nr 1, s. 93-115, /wespół z H.Dymnicką/.

4/ Rec.: T.R.Schellenberg, Modern Archives, principles and techniques, "Archeion", XXX, 1959, s. 207-211,

5/ Rec.: Die Archivtechnische Woche der Archivsschule Marburg vom 26.2. bis 1.3.1957. Erfahrungen und Verhandlungsbericht herausgegeben von Joh.Papritz, Marburg 1957. Druk powielony na prawach rękopisu. "Archeion", XXXI, 1959, s.179-181.

6/ Red.: "Teki Archiwalne" t.VI,1959, str.460. Opracowanie edytorskie i redakcja naukowa.

7/ Red.: "Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk", nr 1, 2, 1959.

8/ Tłum.: G.Linko - Wybrakowanie makulatury z materiałów archiwów technicznych.

9/ Tłum.: A.A.Kuzin - Archiwa techniczne, rozdział VI : Brakowanie dokumentacji technicznej, /wespół z O.Staroń/.

Pozycje 8 i 9 /w/ "Przekłady z obcej literatury archiwalnej" NDAP, Warszawa, 1958, maszynopis powielany, str.47, /ukazało się w 1959 r./.

w druku :

10/ Archiwum PAN 1954-1959, "Nauka Polska".

11/ Rec.: Przegląd materiałów archiwalnych Archiwum Akademii Nauk ZSRR, "Archeion".

Obuchowska-Pysiowa Honorata

1/ Jan Miklaszewski i Wacław Niedziałkowski, Wspomnienie o leśnikach polskich, "Problemy", 1959, nr 6, s. 455-456 /wespół z St.Chankowskim/.

2/ Z rachunku strat ... Wspomnienie o prof.Zygmuncie Batowskim i jego spuściźnie archiwalnej, "Problemy", 1959, nr 9, s.664-666.

3/ Z rozważań nad działalnością T.W.P. na terenie województwa warszawskiego w latach 1956-1957-1958. "Ziemia Mazowiecka", 1959, nr 3, s.19-26.

4/ Z życia polskich kobiet XVI i XVII w. "Wiedza i Życie", 1959, nr 3, s.140-146.

Rzeuska Maria

1/ Semiotyka w literaturze anglosaskiej 1910-1957, rys bibliografii, historii i problematyki, "Ruch filozoficzny", 1958, nr 1-3, s. 146-172 /pozycja nie uwzględniona w sprawozdaniu za r.1958/.

w druku :

2/ I.A.Richards - angielski teoretyk języka i literatury, Księga pamiątkowa ku czci prof.Stanisława Pigonia - P.A.N. - Kraków.

Staroń Olimpia

1/ Tłum.: A.A. Kuzin - Archiwa techniczne, rozdział VI: Brakowanie dokumentacji technicznej, "Przekłady z obcej

literatury archiwalnej", NDAP, Warszawa, 1958, s.47, maszynopis powielany. Ukazało się w r. 1958 /wespół z Z.Kolankowskim/.

Tomaszewski Eugeniusz

1/ Materiały do dziejów nauki i techniki na pokazie w Archiwum PAN, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki", 1959, nr 4, s.756-759.

2/ Pokaz materiałów archiwalnych w PAN, "Problemy", 1959, nr 7, s.532-534.

w druku :

3/ Problemy dokumentacji mechanicznej w nowym radzieckim podręczniku archiwalnym,"Archeion", XXXIV.

4/ Przegląd zawartości zbiorów Działu Mikrofilmów i Fotokopii Archiwum PAN, część 5. "Biuletyn Zagranicznych Nabytków Bibliotek PAN".

5/ Rec.: Historia książki i bibliotek oraz ich stan obecny w Polsce. Pod redakcją Ewy Pawlikowskiej. "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki", 1960,nr 2.

6/ Rec.: Korespondencja Adama Naruszewicza, wydał Julian Platt, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki", 1960, nr 2.

Wołoszyński Ryszard W.

1/ Sprawozdanie z obrad Sekcji Nauk Pomocniczych VIII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, "Kwartalnik Historyczny", 1959, nr 1, s.259-260 /wespół z M.Flisem/.

2/ Stanisław August i jego Polska w oczach współczesnych im Francuzów. "Mówią Wieki", nr 1, s.6-9.

3/ Z dziejów mecenatu Stanisława Augusta nad poszukiwaniami górniczo-hutniczymi w Polsce, "Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", 1959, nr 3, s.418-437.

4/ Zadania i prace Archiwum PAN, "Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk", nr 1, 1959, s.5-11.

5/ Rec.: /notatka/: Paweł Rybicki - Pojęcie społeczności u pisarzy polskiego Odrodzenia, "Kwartalnik Historyczny", 1959, nr 1, s.228.

6/ Rec.: Cztery broszury polemiczne z pocz.XVII wieku, "Kwartalnik Historyczny", 1959, nr 3,s.246-247.

w druku :

7/ Wypowiedź polemiczna w związku z artykułem Władysława Jewsiewickiego "Zadania polskiej historii techniki wobec obchodu "Milenium", "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki", 1960, nr 1.

x

O d d z i a ł A r c h i w u m PAN w K r a k o w i e.

I. S p r a w y o r g a n i z a c y j n e. Warunki lokalowe nie uległy zmianie. Od 1 września 1959 r. przestała pracować na własne żądanie, mgr Renata Dutkowa, st.asystent. Na opróżniony etat zaangażowany został z dniem 15.IX.1959 r. asystent mgr Andrzej Kamiński, który jednakże w wyniku uzyskania stypendium Forda niebawem wyjechał do USA. Na jego zastępstwo zaangażowany został na określony termin ob.Jerzy Zdrada.

II. Z a s ó b.

W dniu 31 grudnia 1959 roku zasób Oddziału wynosił 103,68 mb. w tym 72,05 mb. jednostek zinwentaryzowanych, 4,46 mb. jednostek niezinwentaryzowanych /głównie spuścizny oraz usystematyzowane ale nie uporządkowane archiwalia PAU/, 5,31 mb. rozsypu i 21,86 mb. Kat.B. Stan ten nie pokrywa się ze stanem notowanym w roku ubiegłym /106,50 mb./. Różnice te wynikły na skutek porządkowania /akta nie uporządkowane były inaczej składane/ oraz zmiany opakowań. W roku bieżącym zasób powiększył się o wiązkę /0,10 mb./ korespondencji Sekretariatu Generalnego PAU, wydzieloną ze spuścizny ks.J.Fijałka, przekazaną przez Bibliotekę PAN w Krakowie oraz przekazaną przez b. Kancelarię PAU. Ponadto przybyła jedna księga fundacji Towarzystwa Naukowego Krakowskiego /0,05 mb./ przekazana przez Instytut Zoologii PAN. Zasób obejmuje 1954 j.zinwentaryzowane. W tym 261 j. zmeliorowano w okresie sprawozdawczym, zaś 986 sprawdzono.

III. P r a c e n a d z a s o b e m.

Kontynuowano prace nad zespołem Polskiej Akademii Umiejętności w grupie Zarządu, Wydziałów oraz akt administracyjno-gospodarczych.

a/ Zmeliorowano 130 j. wchodzących w skład zespołu Zarządu, według wskazówek ustalonych wraz z pracownikami Archiwum PAN w Warszawie w dniach 3-5 maja 1956 r.

b/ Zmeliorowano dawniej uporządkowane akta Wydziału II Historyczno-Filozoficznego. Meliorowanie archiwaliów wydziałów polega na identyfikowaniu rękopisów niepodpisanych prac oraz materiałów do prac złożonych w wydziałach. Prace te pominięto przy porządkowaniu, dążąc do rychłego udostępnienia materiałów badaczom. Inwentarz kartkowy obejmuje 64 karty.

c/ Zmeliorowano dawnej uporządkowane akta Wydziału III Matematyczno-Przyrodniczego. Inwentarz kartkowy obejmuje 67 kart inwentarzowych.

d/ Sporządzono inwentarz kartkowy dawniej uporządkowanej części gospodarczej Zespołu PAU. Są to archiwalia centralnej kancelarii administracji dóbr, dóbr żywieckich, dóbr z zapisu W.Fedorowicza, dóbr z zapisu P.Tyszkowskiego, dóbr z zapisu S.Sozańskiego, dóbr należących do PAU po 1945 r., domów w Warszawie, Ekspedycji wydawnictw /nakład PAU/. Inwentarz zawiera 514 kart.

e/ Przystąpiono do porządkowania akt Rady Zakładowej przy PAU oraz reszty akt tyczących majątku Szczawnica.

f/ Przeprowadzono skontrum 986 j.

g/ Kontynuując mikrofilmowanie zasobu zmikrofilmowano księgi protokołów Wydziału II Historyczno-Filozoficznego /pierwsze księgi zmikrofilmowano w roku zeszłym/ oraz księgi protokołów niektórych komisji Wydziału I Filologicznego.

h/ W ramach prac indeksowych opracowano indeks do protokołów posiedzeń Towarzystwa Naukowego Krakowskiego z lat 1816 - 1872 oraz do dziennika podawczego Towarzystwa z lat 1840-1860. Ponadto indeks nazwisk do protokołów Wydziału I Filologicznego z lat 1873-1952.

IV. U d o s t ę p n i a n i e z a s o b u.

Zbiory Oddziału Archiwum PAN w Krakowie udostępniano - tak jak w okresie ubiegłym - bezpośrednio czytelnikom /w bieżącym roku notowano 46 czytelników/, oraz pośrenio prowadząc specjalne kwerendy. Tak jak w roku ubiegłym przede wszystkim

2/ Przygotowana pod kierunkiem i z inicjatywy Danuty Rederowej praca R.Dutkowej : Jak kształtowały się stosunki Towarzystwa Naukowego Krakowskiego z nauką w kraju, która wymagała drobnych poprawek, nie została oddana do druku, jak to było zaplanowane w roku ubiegłym, bowiem autorka nie przygotowała jej na termin żądany przez wydawnictwo Ossolineum. Praca miała ukazać się w IV tomie Rocznika Biblioteki PAN w Krakowie.

3/ Mgr Jan Poradzisz prowadził w dalszym ciągu prace tyczące tematu : Działalność Komisji Balneologicznej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego.

4/ Jan Zdrada przystąpił do opracowania tematu : Stanowisko Towarzystwa Naukowego Krakowskiego wobec kwestii języka wykładowego w szkolnictwie galicyjskim.

VII.. W s p ó ł p r a c a z i n n y m i i n s t y t u c j a m i.

Praca badawcza i wydawnicza, prowadzona była w Oddziale Archiwum przez D.Rederową, która kieruje pracą naukową Biblioteki PAN w Krakowie. Oba zakłady zajmują się przede wszystkim dziejami nauki w ośrodku naukowym krakowskim w XIX wieku. D.Rederowa ponadto zredagowała szkic dziejów i działalności Oddziału Archiwum PAN w Krakowie do Biuletynu Archiwum Polskiej Akademii Nauk nr 1 oraz charakterystykę spuścizn znajdujących się w Oddziale Archiwum w Krakowie do Biuletynu Archiwum PAN nr 2.

Ukazało się w okresie sprawozdawczym wydawnictwo źródłowe oparte na materiale archiwalnym Oddziału Archiwum "Ośrodek naukowy krakowski w świetle materiałów Towarzystwa Naukowego Krakowskiego 1841-1871" opracowane przez D.Rederową i

były to poszukiwania materiałów biograficznych uczonych polskich i obcych, związanych z Towarzystwem Naukowym Krakowskim i Polską Akademią Umiejętności. Inne kwerendy tyczyły prac wydawniczych i badawczych, prowadzonych przez Towarzystwo i Akademię. Przygotowano kwerendy dla Prezydium PAN, Oddziału PAN w Krakowie, Biblioteki PAN w Krakowie, Polskiego Słownika Biograficznego, Instytutu Historii PAN, Instytutu Zoologii PAN, Redakcji Studiów Źródłoznawczych, Instytutu Geografii PAN, Biblioteki Jagiellońskiej, Pracowni Biblio - grafii Polskiej PAN, Uniwersytetu w Łodzi, Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego, Pracowni Konserwacji Zabytków w Krakowie i w Warszawie, Państwowego Instytutu Sztuki, Zakładu Badań Prasoznawczych, Uniwersytetu w Cambridge, Administracji PAN w Krakowie, oraz osób prywatnych. W okresie sprawozdawczym przygotowano 54 kwerendy oraz udzielono szeregu informacji.

V. K o n f e r e n c j e i z j a z d y.

Oddział Archiwum PAN odbywa regularnie zebrania kwartalne, związane z zaplanowanymi pracami tak porządkowymi jak badawczymi oraz - zależnie od potrzeby - narady robocze. Mgr Jan Pradzisz brał udział w obchodzie 5-lecia utworzenia Archiwum PAN w Warszawie.

VI. O p r a c o w a n i a.

1/ Ukazał się drukiem Inwentarz Archiwum Towarzystwa Naukowego Krakowskiego /1815-1872/ w opracowaniu Danuty Rederowej. Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, Kraków, 1959 r.

2/ Przygotowana pod kierunkiem i z inicjatywy Danuty Rederowej praca R.Dutkowej : Jak kształtowały się stosunki Towarzystwa Naukowego Krakowskiego z nauką w kraju, która wymagała drobnych poprawek, nie została oddana do druku, jak to było zaplanowane w roku ubiegłym, bowiem autorka nie przygotowała jej na termin żądany przez wydawnictwo Ossolineum. Praca miała ukazać się w IV tomie Rocznika Biblioteki PAN w Krakowie.

3/ Mgr Jan Poradzisz prowadził w dalszym ciągu prace tyczące tematu : Działalność Komisji Balneologicznej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego.

4/ Jan Zdrada przystąpił do opracowania tematu : Stanowisko Towarzystwa Naukowego Krakowskiego wobec kwestii języka wykładowego w szkolnictwie galicyjskim.

VII.. W s p ó ł p r a c a z i n n y m i i n s t y t u c j a m i.

Praca badawcza i wydawnicza, prowadzona była w Oddziale Archiwum przez D.Rederową, która kieruje pracą naukową Biblioteki PAN w Krakowie. Oba zakłady zajmują się przede wszystkim dziejami nauki w ośrodku naukowym krakowskim w XIX wieku. D.Rederowa ponadto zredagowała szkic dziejów i działalności Oddziału Archiwum PAN w Krakowie do Biuletynu Archiwum Polskiej Akademii Nauk nr 1 oraz charakterystykę spuścizn znajdujących się w Oddziale Archiwum w Krakowie do Biuletynu Archiwum PAN nr 2.

Ukazało się w okresie sprawozdawczym wydawnictwo źródłowe oparte na materiale archiwalnym Oddziału Archiwum "Ośrodek naukowy krakowski w świetle materiałów Towarzystwa Naukowego Krakowskiego 1841-1871" opracowane przez D.Rederową i

K.Stachowską Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie, t.II, s.7-268. W następnym tomie /III/ ukazały się dwa opracowania przygotowane pod kierunkiem D.Rederowej, a oparte również na materiale Archiwum Oddziału : 1/ J.Dużyk, A. Treiderowa - Zagadnienia opieki nad zabytkami w działalności Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, s. 201-280. 2/ M.Świątecka - Działalność oświatowa Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, s. 281-316.

VIII. U w a g i o g ó l n e : W wyniku faktu, że po 6 miesięcznym urlopie chorobowym st.as.mgr R.Dutkowa zrezygnowała z pracy, plan na rok 1959 nie został w pełni wykonany. Nie zrealizowano programu wydawniczego, nie posunięto naprzód prácy nad porządkowaniem spuścizn.

Pracę Oddziału utrudniały nieodpowiednie pomieszczenia. Planowana przeprowadzka uzależniona jest od szeregu przesunięć lokalowych, które są w toku.

U w a g a : Sprawozdanie nie uwzględnia prac własnych D.Rederowej, będącej pracownikiem etatowym Biblioteki PAN w Krakowie.

x

O d d z i a ł A r c h i w u m PAN w P o z n a n i u.

I. S p r a w y o r g a n i z a c y j n e

Stan lokalu nie uległ zmianie, natomiast wyposażenie uzupełniono m.in. uzyskano od Archiwum PAN w Warszawie maszynę do pisania.

Oddział działał jak poprzednio z jednym pracownikiem etatowym oraz 3 współpracownikami na zasadzie prac zleconych : mgr H.Zubalową, mgr W.Fenrychen i mgr J.Szajblem.

Przewidziane przyznanie od 1.X. etatu nie mogło zostać zrealizowane, co wprowadziło zakłócenia w pracy Oddziału.

II. Z a s ó b.

Stan posiadania Oddziału zwiększym się o następujące pozycje aktowe:

1/ Spuścizna F.Terlikowskiego /gleboznawstwo/ około 1 mb., zakup 1958 r., przejęta w styczniu 1959 r.

2/ Fragment spuścizny L.Dobrzyńskiej-Rybickiej /filozofia/ około 1 mb., dołączony do zakupu z 1958 r.

3/ Spuścizna A.Kozikowskiego /leśnictwo/ około 1/2 mb.- zakup. Łącznie stan posiadania Oddziału wynosi 11,5 mb.

Oddział pośredniczył w spisaniu i przejęciu fragmentu spuścizny A.Skałkowskiego /około 0,20 mb./, który następnie przekazany został do Dyrekcji APAN celem dołączenia do zakupionej w 1955 r. części tej spuścizny.

III. P r a c e n a d z a s o b e m.

W okresie sprawozdawczym prowadzono dalej rozpoczęte w ubiegłym roku porządkowanie i inwentaryzację spuścizny W.Knapowskiej /historia XIX w./. Zinwentaryzowano zawarte w niej wypisy z archiwów obcych, zbiorów Rapperswillu i Biblioteki Polskiej w Paryżu, uzyskując 40 /x2/ kart inwentarzowych /mgr W.Fenrych/. W ciągu roku o pra-

cowano te materiały, tworząc z nich jednostki. Tworzenie jednostek z pozostałych materiałów /ok.2 mb./ jest na ukończeniu

B i b l i o t e k a p o d r ę c z n a.

Stan biblioteki na dzień 31.XII. wynosił 124 tomy. W ciągu roku powiększył się o 54 tomy, z czego 51 t. tytułem daru.

IV. U d o s t ę p n i a n i e.

Z zasobu biblioteki i kartotek Oddziału korzystały następujące osoby i instytucje :

1/ Dr Tadeusz Kozanecki - Warszawa, kwerenda odnośnie materiałów po prof.Adamie Skałkowskim.

2/ Dr Koehlerówna, dyrektor Biblioteki PTPN, w sprawie materiałów biograficznych prof.L.Dobrzyńskiej-Rybickiej.

3/ Mgr Jerzy Wiśniewski - Poznań - materiały biograficzne uczonych szczecińskich.

4/ Dr Otto Sturmark - Oslo, informacje bibliograficzne dot. PTPN.

5/ Archiwum diecezjalne we Włocławku - kwerenda piśm. w sprawie zbiorów S.Chodyńskiego i A.Chodyńskiego.

6/ Mgr Wanda Tomaszewska - Wrocław, Ossolineum - kartoteka, informacje.

7/ Ryszard Dolny, Gdańsk W.S.P. materiały do powstania styczniowego

V. K o n f e r e n c j e i z j a z d y.

W dn. 3-5.VI.1959 r. doc.dr K.Ślaski, mgr H.Zubalowa i mgr J.Szajbel brali udział w zebraniach zorganizowanych z okazji 5-lecia Archiwum PAN. Doc.dr K.Ślaski uczestniczył nadto w szeregu konferencji i zjazdów : Rady Naukowej Stacji PTH w Słupsku, Tow. Współpracy naukowej z Francją, Rady Uczelnianej ZNP przy PAN w Poznaniu, Komisji Historii Leśnictwa PAN, Sekcji Szkół Wyższych ZNP w Poznaniu, Tow. Rozwoju Ziem Zachodnich, Komisji Rewizyjnej Instytutu Zachodniego i in.

VI. P u b l i k a c j e d r u k o w a n e.

K. Ślaski

1/ Polskość Pomorza Zachodniego w świetle źródeł XVI - XVIII wieku."Szkice z dziejów Pomorza",t.II, s. 34-74.

2/ Polska w oczach turysty XVIII w. "Mówią Wieki", 1959, nr 4.

3/ Wieś pańszczyźniana w świetle dawnych przysłów - "Literatura Ludowa", III,nr 3/4, s. 120-127.

4/ Przemiany narodowościowe na Pomorzu Zachodnim w XIII - XX w., Szczecin, 1959,nr 8/9,s. 37-47.

H.Zubalowa, K.Ślaski

1/ Spuścizny w Oddziale Archiwum PAN w Poznaniu, "Biuletyn Archiwum PAN" nr 2, s. 82-85.

K.Ślaski kontynuował zbieranie materiałów do pracy: Stosunki naukowe polsko-szwedzkie w XVI - XIX w.

VII. W s p ó ł p r a c a z i n n y m i i n s t y t u c j a m i.

Celem popularyzacji zadań APAN rozdano ulotkę "Do społeczeństwa Wielkopolski i Pomorza" na II Studium Naukowym w Koszalinie oraz na Walnym Zebraniu okręgu TRZZ w Koszalinie. Tę samą odezwę przedrukowano w nr 21 Biuletynu Okręgu PTH w Poznaniu. W czasie bytności w Szwecji, doc.dr K.Ślaski wręczył odbitki artykułu informacyjnego doc.dr Z.Kolankowskiego o APAN /w języku niemieckim/ dyrektorom : Kungl.Biblioteket w Stockholmie, Riksantikvarie I.Anderson, bibliotece Kungl. Antikvitets och Historie Akademie. Szczególnie pomyślnie układają się stosunki z dyrekcją B i b l i o t e k i K ó r n i c k i e j. Przekazano tam m.in. szereg ofert i kwerend zgłoszonych niewłaściwie pod adresem APAN. Również kontakty z Archiwum m.Poznania i Województwa Poznańskiego w Poznaniu pozostały bardzo życzliwe. Przedstawiciele Oddziału bywali zapraszani na ważniejsze zebrania o charakterze naukowym a ob.dyr. Cz.Skopowski ułatwiał korzystanie ze zbiorów i pracowni mikrofilmowej Archiwum Państwowego. Poważnym osiągnięciem było nawiązanie kontaktów : archiwami kościelnymi OO.Benedyktynów w Lubiniu i Archiwum Diecezjalnym we Włocławku. Po przełamaniu pierwszych lodów nieufności, rokują one dalsze możliwości korzystania z tych niezmiernie ciekawych i mało jeszcze znanych zbiorów.

VIII. I n n e p r a c e n a u k o w e.

1/ I n w e n t a r y z a c j a z a s o b ó w o b c y c h dla Inwentarza Centralnego.

Uporządkowano zespół papierów po Józefie Paczkowskim w zbiorach WAP w Poznaniu, objętości ok. 1000 stron. Zinwentaryzowano zbiory St.Kozierowskiego w WAP, oraz wykonano mniej więcej połowę inwentaryzacji zespołu Prezydium Policji tamże. Inwentaryzacja ta prowadzona na pracach zleconych przez mgr Szajbla, dostarczyła ogółem : kart zespołowych 75, kart szczegółowych 205, kart indeksowych 186. Doc.dr K.Ślaski w ramach inwentaryzacji etatowej inwentaryzował materiały w zbiorach PTPN dalej z Archiwum OO. Benedyktynów w Lubiniu, Archiwum Diecezjalnego we Włocławku oraz akt Wydziału Bezpieczeństwa Starostwa w Kaliszu i Wydziału Pow. w Kaliszu. Razem wykonał kart inwentaryzacji szczegółowej 46, kart inwentaryzacji zespołowej 14, kart indeksowych 14. Mgr H.Zubalowa kontynuowała kartotekę uczonych wielkopolskich, w wyniku czego sporządzono kartotekę uczonych wielkopolskich XIX wieku do 1900 r., kart ok. 1800. Mgr W.Fenrych wykonał również inwentaryzację części spuścizn naukowców w zbiorach WAP w Szczecinie, dostarczając 120 kart szczegółowych.

2/ B a d a n i a t e r e n o w e.

W roku 1959 zakres badań w terenie uległ ograniczeniu ze względu na dłuższe nieobecności doc.dr K.Ślaskiego, jedynego etatowego pracownika Oddziału oraz z powodu zablokowania kredytów na wyjazdy w IV kwartale. Zrealizowano jednak szereg wyjazdów w teren : do Szczecina,

Lubinia, Kalisza, Włocławka.

Prócz tego doc.dr K.Ślaski przeprowadził od 10.XI. do 9.XII. poszukiwania w archiwach i bibliotekach Stockholmu, Upsali i Lund.

3/ M i k r o f i l m o w a n i e.

Dla zbiorów Archiwum PAN w Warszawie wykonano następujące mikrofilmy : 1/ Korespondencji Stanisława Pawłowskiego /WAP Poznań/, 2/ Korespondencji Erazma Majewskiego /Biblioteka Uniwersytecka/, 3/ Wykładów profesorów Uniw.Warszawskiego 1828-1929 /Biblioteka Uniwersytecka/, 4/ Materiałów biograficznych Jana Nep.Janowskiego /Bibl.Uniwersytecka/.

IX. U w a g i o g ó l n e.

Doc.dr K.Ślaski przebywał na zwolnieniu chorobowym od 2.I. - 16.IV. Od 18 - 22.VIII. przebywał w Koszalinie na urlopie naukowym w związku z zamknięciem II Studium Pomorzoznawczego. Od 10.XI. do 10.XII. przebywał na urlopie naukowym w Szwecji. Dnia 17.XII. doc.dr K.Ślaski otrzymał główną nagrodę wojewódzką Woj.Koszalińskiego za zasługi na polu pracy naukowej a w szczególności za organizację I i II Studium wakacyjnego w Koszalinie.

Działalność Oddziału w ubiegłym roku weszła na normalne tory. Zaciążyła jednak na niej bardzo znacznie szczupła ilość etatów personalnych. Wobec dłuższych nieobecności doc.dr K.Ślaskiego nie można było wypełnić planu badań terenowych oraz szeregu prac bieżących. Zmniejszenie zaplanowanej ilości prac zleconych w IV kwartale uniemożliwiło ostateczne zakończenie inwentaryzacji spuścizny W.Knapowskiej.

Akcja nabywania spuścizn rozwijała się słabiej niż w ubiegłym roku, gdyż wiele spuścizn, do których stosunkowo łatwo było dotrzeć, zostało już osiągniętych dotychczasowymi zakupami, a zdobycie nowych napotyka na wielkie trudności.

Mimo wysiłków popularyzujących ze strony Oddziału, świadomość jego zadań i charakteru nie przenika łatwo do społeczeństwa wielkopolskiego. Wskazanym jest rozwinięcie w szerszym jeszcze zakresie akcji propagandowej drogą np. opłacanych artykułów w prasie lokalnej oraz innego typu publikacji. Niezbędnym warunkiem dla sprawnego funkcjonowania Oddziału jest zwiększenie jego stałej obsady etatowej, co umożliwi m.in. objęcie terenu akcją inwentaryzacyjną i ewidencyjną.

x

x x

Okres sprawozdawczy cechowała w A r c h i w u m PAN i j e g o O d d z i a ł a c h duża ruchliwość, zarówno w zakresie spraw ogólno-organizacyjnych, jak i inicjatyw naukowych. Przyrost zbiorów, obejmujący szereg cennych materiałów, dalsze umocnienie pozycji metodycznych, szczególnie w zakresie zagadnień związanych z porządkowaniem spuścizn po uczonych, zorganizowanie w Warszawie pierwszego pokazu materiałów archiwalnych, a przede wszystkim zapoczątkowanie wspólnym wysiłkiem wydawania własnej publikacji ciągłej - to etapy dalszego poważnego rozwoju Archiwum PAN w 1959 r.

Nie brakło wszakże trudności hamujących w sposób istotny pracę. W pierwszym rzędzie wymienić trzeba nieodpowiednie wa-

runki lokalowe. Ogólnie biorąc, stwierdzić należy, że prócz Oddziału w Poznaniu, gdzie sprawa ta rozwiązana jest w sposób pomyślny - zarówno Archiwum PAN w Warszawie, jak i Oddział w Krakowie cierpią na podstawowe trudności związane ze szczupłymi i nieodpowiednimi pomieszczeniami. W Warszawie - o ile magazyny dla materiałów archiwalnych są odpowiednie, a po wyposażeniu w zamówiony sprzęt, powinny okazać się całkowicie wystarczające, - to przeciwnie - pomieszczenia do pracy zbyt szczupłe i rozproszone po obszernym gmachu, stwarzają poważne trudności dla funkcjonowania i pracy Archiwum. Nadto część lokalu nie odpowiada podstawowym wymogom bezpieczeństwa i hygieny pracy /brak okien, niewymienne powietrze/. W warunkach pracy archiwalnej, gdzie opracowywanie większych zespołów wymaga pracy zbiorowej, kilkuosobowej grupy roboczej, ciasnota pomieszczeń wydatnie hamuje postęp prac. Podobna sytuacja jest w Oddziale w Krakowie.

Druga grupa trudności - to brak należytej obsady: daje się to odczuwać szczególnie w Oddziałach Archiwum. W APAN w Warszawie występuje zupełny brak etatów pracowników administracyjnych i obsługi /kancelaria, maszynopisanie, obsługa magazynu/, co powoduje niezdrowe zjawisko przesuwania pracowników działalności podstawowej do prac typu administracyjnego lub obsługowego.

Wreszcie poważne trudności powstały w wyniku szczupłości kredytów przyznanych dla Archiwum. Dało się to odczuć w szczególności w zakresie prac finansowanych z bezosobowego funduszu płac. W związku z tym musiały zostać poważnie opóźnione a przejściowo nawet wstrzymane prace nad Inwentarzem Centralnym Materiałów Źródłowych do Dziejów Nauki i Techniki Polskiej, oraz kartoteką uczonych polskich.

Zjawisko to jest niesłychanie ujemne, gdyż prace te, zwłaszcza pierwsza, posiadające charakter planowej i długoterminowej działalności pochłonęły już w latach 1954-1958 poważne kwoty, których zużycie okaże się w pełni celowe dopiero po zakończeniu prac. Zahamowanie prac nad Inwentarzem pozbawia Archiwum oraz coraz liczniejszy krąg korzystających zeń pracowników nauki, podstawowego narzędzia badawczo-informacyjnego.

W r.1959 podjęte zostały kroki, które przyniosą wyniki dopiero w przyszłości, nie mogą więc stanowić przedmiotu niniejszego sprawozdania. Ogólnie biorąc, nurt pracy archiwalnej oraz życia naukowego wykazuje dalsze poważne ożywienie, o czym świadczą uzyskane wyniki zarówno prac zbiorowych jak i indywidualnych.

SPUŚCIZNY HISTORYKÓW W ARCHIWUM PAN

Inwentarze archiwalne

W ciągu kilkuletniego gromadzenia materiałów archiwalnych pozostałych po uczonych polskich, Archiwum Polskiej Akademii Nauk weszło w posiadanie szeregu spuścizn badaczy z dziedziny nauk historycznych. Materiały te w znacznym procencie uporządkowane i zinwentaryzowane, przyciągają uwagę zawartymi w nich, nieraz cennymi tekstami prac nieogłoszonych drukiem oraz odpisami lub wyciągami ze źródeł, które w wielu przypadkach bezpowrotnie zaginęły w czasie ostatniej wojny. O [illegible] zawartości kilkakrotnie sumarycznie informowaliśmy koła naukowe[1]. Pragnąc pogłębić te wiadomości, publikujemy obecnie grupę inwentarzy archiwalnych drobniejszych spuścizn historyków. Dwa inwentarze zostały już ogłoszone drukiem /M.Handelsmana i W.A.Maciejowskiego/ - nie powtarzamy ich zatem, ograniczając się do podania ogólnej charakterystyki i odesłania do odpowiednich pozycji bibliograficznych. Kilka dalszych inwentarzy jest obecnie w opracowaniu /materiały A.Śliwińskiego, Wisławy Knapowskiej/; równocześnie w końcowym stadium porządkowania znajdują się akta Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego /1922-1939/ i Redakcji "Kwartalnika Historycznego". Wśród nowych spuścizn, które wpłynęły ostatnio do zbiorów Archiwum wskazać można materiały Ludwika Chmaja, Ja-

nusza Iwaszkiewicza i dalszą pokaźną partię materiałów naukowych Włodzimierza Dzwonkowskiego. Prace nad tymi nabytkami potrwać będą musiały czas jakiś.

Po zakończeniu tych prac silniej jeszcze niż obecnie, wystąpią interesujące powiązania wzajemne, zazębienia prowadzące również do innych zespołów /Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Kasa im.Mianowskiego/ lub innych typów źródeł, jak np pamiętniki. Ogół tych materiałów może pozwolić zainteresowanemu badaczowi na podjęcie w przyszłości, wbrew szczątkowości zachowanych spuścizn, próby kompleksowego naświetlenia dziejów polskiej nauki historycznej w pierwszej połowie XX wieku.

W obecnej chwili, obok historyków sensu stricto dajemy również informacje o spuściznach historyków państwa i prawa /S.Borowski, W.Namysłowski/, archiwistach /A.Bachulski/ i historykach sztuki /Z.Batowski/.

Publikujemy ogółem 15 informacji, z czego 10 to inwentarze poprzedzone krótkimi wstępami, 5 zaś to notatki informacyjno-odsyłaczowe. Dla łatwiejszego użytkowania podano wszystkie informacje w ciągu alfabetycznym. Przy każdej pozycji obok nazwy zespołu, występuje jego sygnatura.

Układ poszczególnej notatki inwentarza /odpowiadającej jednostce/ dostosowany jest do techniki publikacyjnej, obejmuje sygnaturę jednostki, tytuł, adnotację do tytułu, datę lub daty krańcowe, informacje o stanie zachowania, liczbę kart lub stron. Wszystkie te elementy podane są w wierszach, nie w rubrykach pionowych, których stosowanie w maszynopisie i druku napotyka na poważne trudności. Trudności techniczne zmusiły również do zrezygnowania z wyodrębnienia nawiasami klamrowymi tytułów jednostek zredagowanych przez opracowującego.

Osobnego omówienia wymaga inwentarz spuścizny A.Skałkowskiego, będący próbą inwentarza w pewnym sensie "idealnego", łączącego w jednolitym układzie graficznym informacje o materiałach przechowywanych w Archiwum PAN w postaci tradycyjnego rękopisu lub maszynopisu z tymi, które w postaci tej znajdują się w zbiorze Biblioteki Głównej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, w Archiwum PAN zaś przechowywane są w postaci mikrofilmu.

Wykaz skrótów

autogr.	- autograficzny	l.	- /w dziale korespoddencji/ - list
b.d.	- bez daty	mb.	- metr bieżący
brosz.	- broszura	masz.	- maszynopis
cz.	- część	MF.	- mikrofilm
dot.	- dotyczący	ok.	- około
egz.	- egzemplarz	opr.	- opracowane
fot.	- fotografia	rkp.	- rękopis
j.	- jednostka	rys.	- rysunek
jęz.	- język	sygn.	- sygnatura
k.	- kart	sz.	- szyte
kl.	- klatka /mikrofilmu/	tabl.	- tablica
l.	- luźne	zob.	- zobacz

---

1 Por.Z.Kolankowski, Puścizna historyków w zbiorach Archiwum PAN, "Kwartalnik Historyczny", 1958, s.290-300. M.Flis, Przegląd zawartości działu "spuścizn" Archiwum PAN - Biuletyn APAN, nr 2, s.46-88.

Michał Flis

Materiały Aleksego Bachulskiego

III - 1

Aleksy Franciszek Bachulski /1893-1951/ urodził się w Warszawie na Starym Mieście. Dzieciństwo upłynęło mu w skromnych warunkach. Aby zapewnić synowi, pragnącemu się uczyć, lepsze warunki, wcześnie owdowiała matka, umieściła go w 1904 r. w zakładzie opiekuńczo-wychowawczym "Nazaret". Po otrzymaniu matury w prywatnym gimnazjum im.gen.Chrzanowskiego w r. 1914, do 1918 r. pracował jako kierownik wspomnianego zakładu wychowawczego. Z chwilą otwarcia Uniwersytetu Warszawskiego Bachulski zapisał się na wydział filozoficzny. Studiował początkowo u prof.K.Tymienieckiego, a po jego wyjeździe do Poznania - na seminarium doktoranckim prof.M.Handelsmana. Doktorat uzyskał w r.1925 za rozprawę "Założenie klasztoru kanoników regularnych w Czerwińsku".

Już w r.1920 rozpoczął pracę w Archiwum Skarbowym, gdzie pracował jako kustosz do 1937 r. Następnie został dyrektorem Biblioteki Publicznej m.st.Warszawy, a w roku 1940 władze okupacyjne przesunęły go na stanowisko dyrektora Archirum Miejskiego. Tu pracował, z przerwą w okresie działań wojennych, do chwili zgonu - 6 maja 1951 r.

Związany od dzieciństwa z Warszawą interesował się jej przeszłością. Wiedza Bachulskiego zbudowana była na mocnych fundamentach, które stanowiła świetna znajomość źródeł archiwalnych i fachowej literatury. Jego dorobek naukowy to synte-

tyczne szkice z zakresu archiwistyki lub historii, recenzje, sprawozdania oraz noty biograficzne dla "Polskiego Słownika Biograficznego" i "Archivalische Zeitschrift".

Cenną charakterystykę Bachulskiego jako uczonego dał prof.dr T.Manteuffel w XXI numerze "Archeionu". "Należał do typu naukowców piszących mało i nawet z niejakim trudem. Olbrzymią swoją wiedzę przekazywał natomiast w drodze żywego słowa, przedewszystkim - dyskusji i rozmów, w których dzielił się chętnie nawet z przygodnymi rozmówcami ogromem swych wiadomości i oszałamiał ich niejednokrotnie swą erudycją".

Pozycję Bachulskiego w archiwistyce polskiej określił prof.dr K.Konarski w recenzji jego spuścizny następująco: "Rola tego człowieka w odbudowującej się, względnie budującej się powojennej archiwistyce polskiej jest tak wybitna, że już tego stwierdzenia wystarcza, żeby to co z pod jego pióra wyszło uznać za dokumenty o dużej nieprzemijającej wartości".

Z ważniejszych publikowanych wspomnień o Aleksym Bachulskim należy wymienić drukowane w XXI numerze "Archeionu": K.Konarski - Aleksy Bachulski, T.Manteuffel - Sylwetka naukowa dra Aleksego Bachulskiego oraz E.Szwankowski - Dr Aleksy Bachulski - dyrektor Archiwum Miejskiego.

Zestawienie bibliograficzne prac i wspomnień sporządził autor niniejszej notatki w 1957 r. zostało ono włączone do jednostki nr 29. W materiałach spuścizny archiwalnej Bachulskiego dużą wartość prócz rękopisów prac, przedstawiają dla badacza notaty bibliograficzne, których dość dużo zawierają jednostki nr 5,6,7,11,17; szczególnie jednostka nr 11, zawierająca fragment rękopisu o zniszczonym Archiwum Skarbo-

wym, które było nieprzebraną kopalnią dla badaczy interesujących się problematyką gospodarczo-społeczną.

Cennym jest również wspomnienie napisane przez żonę Halinę z Szellerów Bachulską /j.29/, które daje wierny obraz trudów życia męża.

Śladów działalności powojennej Bachulskiego, jako dyrektora Archiwum Miejskiego, należy również szukać w aktach Archiwum m.st.Warszawy.

Spuścizna archiwalna Aleksego Bachulskiego została zakupiona w październiku 1955 roku od rodziny. Niewielka ilość materiałów /0,12 mb.- 35 jednostek, 986 kart/ tłumaczy się zniszczeniem w okresie wojny oraz stosunkowo skromną twórczością Bachulskiego. Spuścizna była porządkowana wstępnie jeszcze w 1955 roku. Wymogi opracowanych w Archiwum PAN w okresie późniejszym "Wytycznych porządkowania spuścizn" oraz perspektywa publikowania w "Biuletynie Archiwum PAN", zadecydowały o wprowadzeniu poprawek w dawnym porządkowaniu i korekty inwentarza. Stąd też powstały różnice w ilości jednostek i w ich rozmiarach np. niektóre jednostki zostały połączone.

Materiałom nadano następujący układ: I. Materiały twórczości naukowej A. Prace naukowe /jednostki 1-13/, B. Recenzje i opinie /14-16/, C. Materiały warsztatowe /17/, II. Materiały działalności naukowo-organizacyjnej /18-19/, III. Materiały biograficzne /20-21/, IV. Korespondencja /22-28/, V. Materiały o twórcy zespołu /29/, VI. Materiały obce /30-35/.

I. Materiały twórczości naukowej

A. Prace naukowe

1. Archiwa belgijskie
   1928, rkp.i masz., 1., k.28

2. Pierwsza przędzalnia bawełny w Łodzi Chrystiana Frydery-
ka Wendischa
Tekst oraz notatki
1931, rkp.i masz, l., k.32

3. Literatura archiwalna w ZSRR
1948, rkp.i masz., l., k.24

4. 30-lecie reformy archiwalnej w ZSRR
1948, rkp.i masz., l., k.7

5. Archiwa zachodnio-europejskie
Tekst i notaty
1951, rkp.i masz., l., k.101

6. Archiwa gospodarcze
Tekst i notaty
1951, rkp.i masz., l., k.53

7. Brakowanie akt
Tekst oraz notaty
1951, rkp., l., k.98

8. Życiorysy dla "Polskiego Słownika Biograficznego" i innych
wydawnictw
b.d., rkp.i masz., l., k.13

9. Rozwój archiwów polskich
Fragment
b.d., rkp., l., k.6

10. Archiwa niemieckie
Fragment
b.d., rkp., l., k.11

11. Archiwum Skarbowe
Fragment oraz notaty bibliograficzne
b.d., rkp.i masz., l., k.229

12. Finanse miejskie
Tekst artykułu i notaty bibliograficzne dotyczące
Warszawy
b.d., rkp., l., k.26

13. Konserwacja archiwaliów
Szkic artykułu i notaty bibliograficzne
b.d., rkp., l., k.12

B. Recenzje i opinie

14. Uwagi dotyczące "Projektu przepisów o prowadzeniu regestratury urzędów państwowych"
Fragment uwag oraz egzemplarz projektu
1928, rkp., l., k.43

15. Uwagi nad "Instrukcją w sprawie rejestratury akt Ministerstwa Reform Rolnych"
b.d., rkp., l., k.3

16. Recenzje
b.d., rkp.i masz., l., k.14

C. Materiały warsztatowe

17. Notaty bibliograficzne dotyczące literatury archiwalnej
Brulion, zeszyt i koperta kart luźnych
b.d., rkp., sz.i l., k.89

II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej

18. Materiały dotyczące pracy w Archiwum Miejskim m.st.Warszawy i w Polskim Towarzystwie Historycznym
Korespondencja
1947-1949, l., k.9

19. Konferencja pracowników naukowych archiwów i bibliotek w Warszawie 19 - 22 listopada 1950 r.
Program, tezy referatu, referat
1950, rkp.i masz., l., k.21

III. Materiały biograficzne

20. Akta osobiste A.Bachulskiego
1915-1925, rkp., sz., k.21

21. Fotografie A.Bachulskiego
1949-1950, sztuk 2

IV. Korespondencja

22. Bykowski Z.
1947-1948, 2 l., k.5

23. Friedberg Marian
1949, 1 l., k.1

24. Gerber Rafał
1949, 1 l., k.1

25. Konarski Kazimierz
1949, 1 l., k.1

26. P/Łachociński Władysław ?/
1949, 1 l., k.1

27. Archives Generales du Royaume w Brukseli
odpisy
b.d., 2 l., k.2

28. Brulion listu do nieznanego adresata
b.d., k.1

V. Materiały o twórcy zespołu

29. Aleksy Bachulski 1893 - 1951
Życiorys napisany przez żonę Halinę z Szellerów Bachulską
1956, rkp.i masz., 1., k.42

VI. Materiały obce

30. Pismo prezesa delegacji polskich w Komisjach Reewakuacyjnej i Specjalnej
Odpis
1925, masz., 1., k.3

31. Układ pomiędzy Polską a Niemcami w przedmiocie aktów
Odpis niekompletny
1925, masz., 1., k.10

32. Publicité
Komunikat o prasie polskiej przedstawiony na IV kongresie Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Wydawców i Dziennikarzy w Zurychu
1935, masz.powielany, 1., k.6

33. Notatki do Słownika Archiwalnego /nieustalonego autora/
b.d., 1., k.2

34. A.Markiewicz: Archiwum Skarbowe w Warszawie
1952, masz., 1., k.15

35. S.Rygiel: Spis dzieł bibliograficznych i encyklopedycznych
b.d., rkp.i masz., sz.i 1., k.54

M.F.

Materiały Zygmunta Batowskiego

III - 2

Zygmunt Batowski /1876-1944/ urodził się we Lwowie gdzie ukończył gimnazjum i Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Lwowskiego. Doktoryzował się u prof.J.Bołoz-Antoniewicza w 1900 roku. W latach 1897-1917 pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej i w Bibliotece Fundacji Baworowskich. Długoletnia praca w bibliotekach pozwoliła Batowskiemu na zdobycie wielkiej erudycji i zgromadzenie ogromnych materiałów bibliograficznych do dziejów sztuki polskiej i obcej. Od 1901 roku był współpracownikiem Komisji Historii Sztuki Akademii Umiejętności w Krakowie. W roku 1911 wydał świetną

monografię Norblina, opartą na długoletnich wnikliwych studiach. W roku 1917 Batowski został powołany na wykładowcę historii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie zorganizował seminarium przekształcone później w Zakład Historii Sztuki; objął także kierownictwo Zbioru Odlewów Gipsowych Uniwersytetu. W 1919 roku został profesorem nadzwyczajnym, zaś w 1934 zwyczajnym. W latach 1919-1929 pracował jako honorowy dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Od roku 1934 współpracował z Towarzystwem Naukowym Warszawskim /zast.Sekretarza Wydziału II/, gdzie zapoczątkował w 1936 r. wydawnictwo prac w zakresu historii sztuki.

Zainteresowania Batowskiego sztuką polską okresu Stanisława Augusta okazały się pomocne przy rewindykacji królewskiego zbioru graficznego Uniwersytetu Warszawskiego, nad którym Batowski sprawował nadzór do września 1939 r. Podczas drugiej wojny pracował w Muzeum Narodowym, gdzie na tajnych zebraniach, zastępujących zebrania Komisji Historii Sztuki TNW, referował swe badania.

Jeszcze przed pierwszą wojną podjął próby przygotowania zbiorowego wydawnictwa historii malarstwa polskiego, które zostało później zaniechane. Część zgromadzonych studiów opublikował jako poszczególne rozprawy lub monografie /np. Marcin Kober, Bartłomiej Strobl, Bacciarelli/. Prócz licznych rozpraw i monografii Batowski był autorem ok. 400 życiorysów dla "Słownika Thieme-Beckera" oraz kilkunastu dla "Polskiego Słownika Biograficznego". Drobne te prace, rozproszone w licznych tomach "Słownika", stanowią cenny dorobek informujący o sztuce polskiej.

Z.Batowski stworzył w Warszawie poważny ośrodek badań z którego wyszli wybitni historycy sztuki. Bardzo wymagający jako pedagog wszczepiał swoim uczniom poczucie odpowiedzialności za pisane słowo oraz bezinteresowny kult nauki. Zginął na ulicach Warszawy wypędzony z domu przy ul.Brzozowej dnia 1 września 1944 roku.

Materiały nabyte w 1955 roku przez Archiwum PAN zawierają rękopisy prac zarówno drukowanych jak i niedrukowanych m.in."Malarstwo polskie XIX w.", "J.Kamsetzer", "Styl Stanisława Augusta", "J.B.Plersch", "Dzieje architektury w Polsce", "Malarstwo w Polsce XVI i XVII w.", "Bracia Lubieniecey" i in. Poza tym spuścizna zawiera bogate wypisy i notaty do dziejów sztuki w Polsce sporządzone z archiwaliów, których większość uległa zniszczeniu podczas wojny, liczne szkice, fotografie i pomiary inwentaryzacyjne. Całość obejmuje 9 tek folio i 22 teki quarto, 1,00 mb. w układzie nadanym przez B.

Rozległa tematyka i obfitość materiałów bio-i bibliograficznych podnoszą wartość spuścizny.

Korzystanie z materiałów za zgodą dr Natalii Batowskiej.

Bibliografia: 1/ Kronika Uniwersytetu Lwowskiego 1898/9 - 1909/10, t.II, s.654-655.

2/ Stanisław Lorentz, Zygmunt Batowski /1876-1944/, Rocznik TNW - 1938-1945, s.168-170.

3/ H.Obuchowska-Pysiowa, Z rachunku strat... Wspomnienie o prof.Zygmuncie Batowskim i jego spuściźnie archiwalnej, "Problemy" 1959, nr 9, s.664-666

M.F.

Leon Białkowski /Wspomnienia/

III - 3

Leon Ignacy Białkowski /1885-1952/ urodził się w Pasynkach na Podolu. Gimnazjum ukończył w 1904 roku w Żytomierzu. W 1904 r. studiował prawo w Kijowie, zaś w latach 1905 - 1909 historię na uniwersytecie krakowskim, gdzie był uczniem K.Potkańskiego, S.Krzyżanowskiego, W.Czermaka, S.Kutrzeby i F.Bujaka. Studiował też w Paryżu w latach 1910-1911 u Seignobos'a, Ferd.Lot'a, Maurice Prou, Ernesta Denis, Ch.V.Langlois. Doktoryzował się w 1910 roku na podstawie rozprawy "Ziemia Sandecka", docenturę uzyskał w 1924 r. za rozprawę "Podole w XVI w." /druk w 1920/.

W latach 1919-1921 był referentem Wydziału Archiwów w Ministerstwie Oświaty, od 1921-1926 kustoszem Archiwum w Poznaniu, a od 1924-1926 docentem i zastępcą profesora historii Europy wschodniej. W 1926 r. został dyrektorem Archiwum w Lublinie. Od roku 1934-1938 był profesorem historii średniowiecznej oraz dwukrotnie prorektorem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego W latach 1923, 1929, 1930 brał udział jako ekspert archiwalny w pracach rewindykacyjnych Komisji specjalnej radziecko-polskiej. Współpracował z Komisją Historyczną PAU, Poznańskim Tow.Przyjaciół Nauk i Lubelskim Tow.Naukowym. Ogłosił liczne prace z zakresu historii Polski i Europy Wschodniej oraz nauk pomocniczych historii w wielu czasopismach m.in.: "Miesięcznik Heraldyczny", "Przegląd Historyczny", "Kwartalnik Historyczny", "Archeion", "Rocznik Tow.Heraldy-

oznego", "Kronika Poznania", "Pamiętnik Lubelski", "Nauka Polska".

W działalności naukowej L.Białkowskiego występują wyraźnie trzy kierunki zainteresowań: 1/ studia z zakresu historii społeczno-obyczajowej, 2/ studia heraldyczno-genealogiczne i 3/ wydawnictwa źródłowe. Wszystkie jego prace oparte są na gruntownych badaniach źródeł historycznych oraz posiadają duże walory literackie.

W posiadaniu Archiwum PAN znajduje się rękopis wspomnień dotyczących życia naukowego różnych ośrodków uniwersyteckich, w których Białkowski działał w latach 1905 - 1949. Część tych wspomnień ukazała się w druku "Wspomnienia krakowskie 1905-1910", Lublin, 1939 r.

Bibliografia: 1/ Jerzy Kłoczkowski, Ś.p.Leon Białkowski, "Roczniki Humanistyczne K.U.L.", IV,1953 /wyd.1957/, z.4, s.277-286

2/ J.Kłoczkowski i W.Nowodworski - Bibliografia prac prof.Leona Białkowskiego - tamże, s.300-309

Nadto wykorzystano ankietę L.B. dla projektowanego wydawnictwa "Minerwa Polska" /w Archiwum PAN/.

Z.K.

Materiały Stanisława Borowskiego

III - 5

Stanisław Borowski urodził się 27 marca 1903 r. w Dąbrowie Górniczej. Do szkoły uczęszczał w Łowiczu, Moskwie oraz Warszawie, gdzie uzyskuje maturę w 1921 r. i wstępuje na Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, który ukończył w 1925 roku. W r.1926 uzyskuje jako uczeń prof.J.Rafacza stopień doktora praw. W tym czasie studiuje w Czechosłowacji /1926-1927/ i Jugosławii /1929-1930/ dokąd powraca jeszcze kilkakrotnie /1935-1937/. W roku 1934 habilituje się na Uniwersytecie Warszawskim z dawnego polskiego prawa sądowego. Głównym kierunkiem jego badań pozostaje jednak historia prawodawstw południowo-słowiańskich, to też gdy w r.1939 utworzona zostaje katedra prawodawstw słowiańskich, Ministerstwo WR i OP występuje z wnioskiem o mianowanie S.Borowskiego profesorem. Na skutek wybuchu wojny podpisana już nominacja nie dociera do rąk profesora B. W czasie okupacji nie przerywa on pracy naukowej i wykłada na półjawnych i tajnych kursach, opracowuje szereg tematów m.in. na zlecenie Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego przygotowuje monografię i wydawnictwo źródłowe na podstawie archiwum Towarzystwa, uszkodzonego w roku 1939 a następnie całkowicie zniszczonego w 1944 r. W zimie 1944/45 wykłada na Kieleckich Kursach Uniwersyteckich. Umiera tragicznie 21 lipca 1945 r.

Stanisław Borowski pozostawił kilkadziesiąt wartościowych prac naukowych / poz.20 oraz J.Sawicki, Bibliografia prac S. Borowskiego, "Czasopismo prawno-historyczne", V, 1953,

s.259-264/. Spuścizna obrazuje ostatni fragment życia S.Borowskiego, obejmując niezwykle starannie sporządzone maszynopisy prac wykonanych w czasie okupacji oraz notatki z wykładów kieleckich. Wszystkie inne materiały naukowe łącznie z biblioteką, najprawdopodobniej spłonęły w mieszkaniu prof. Borowskiego w domu uniwersyteckim przy ul.Brzozowej 12 w Warszawie .

Spuścizna Stanisława Borowskiego została zakupiona od Zofii Borowskiej w 1954 i 1955 r. Dwie jednostki zostały przekazane w 1956 r. jako dar.

Spuścizna była uporządkowana i zinwentaryzowana prowizorycznie jeszcze w 1955 r. w ramach prac próbnych nad metodami porządkowania spuścizn po uczonych. Podzielona wówczas została na 31 jednostek. Wobec dopływu paru jednostek oraz skrystalizowania reguł metodycznych, spuścizna S.Borowskiego została poddana /w r.1960/ ponownemu opracowaniu, w toku którego scalono niewłaściwie przed tem rozbite elementy oraz zmieniono układ grup materiałów.

I. Materiały twórczości naukowej

A. Prace naukowe

1. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Królestwie Polskim 1825-1922
   Opracowanie wykonane na zlecenie Tow.Kred.Ziemskiego
   1943, masz., opr., k.1-367+1 fot.
2. j.w.
   1943, masz., opr., k.368-652
3. j.w. Album personarum
   1943, masz., opr., k.454

4. Opsti imovinski zakonik crnogorski, zapisnik sjednica odbora na obradjene zakonika 1881-1882, 1885.
Stare crnogorskie presude,
Protokol kriminalnih parnica velikog suda 1879-1880
Tekst wydawnictwa źródłowego trzech pomników prawa czarnogórskiego
1943, masz., opr., k.185+118+40

5. Wiadomość o życiu i pismach Wacława Aleksandra Maciejowskiego
Bibliografia
1943, masz., l., k.90

B. Wykłady

6. Dawne prawo polskie
Wykład na Kieleckich Kursach Uniwersyteckich
1944/45, rkp., l., k.685

7. Dawne prawo polityczne polskie
Wykład na Kieleckich Kursach Uniwersyteckich
1944/45, rkp.i masz., l., k.370

8. Prawo na Zachodzie Europy
Wykład na Kieleckich Kursach Uniwersyteckich, fragment
1944/45, rkp., l., k.17

9. Dawne prawo polskie
Skrypt /?/ wykładu na Kieleckich Kursach Uniwersyteckich
1944/45, masz., l., k.41

C. Materiały Warsztatowe

10. Zapisnik sjednica na Njegusima i Cetinju 1881-1882
Odpis
b.d., rkp.i masz., sz., s.122+84

11. Baltazar Bogisic: Kazneni zakonik
Odpis
b.d., masz., l., k.53

12. Notaty do niezidentyfikowanego rękopisu /B.Bogisica ?/
Fragment
b.d., rkp., 1., k.2

13. Notatki z S.Kutrzeba, Historia ustroju Polski w zarysie, t.I, wyd.2
b.d., rkp., 1., k.5

II. Materiały działalności naukowej

14. Brulion protokółu Rady Wydziału Prawa Uniw.Warszawskiego, Fragment
1945, rkp., 1., k.2

15. Korespondencja z redakcją "Kwartalnika Historycznego" w sprawie życiorysu prof.J.Rafacza
1945, rkp.i masz., 1., k.1

III. Materiały biograficzne

16. Legitymacje i dowody
1929-1945, sztuk 4, s.28+k.8

17. Zaświadczenia, przepustki, wezwania
1944-1945, k.9

18. Album fotografii ofiarowany przez słuchaczy Wydziału Prawa Kieleckich Kursów Uniwersyteckich
1945, opr., k.20, 60 fot.

19. Nekrolog, wycinek z "Kuriera Codziennego"
1945, 1., k.1

20. Z.Zdrójkowski, Stanisław Borowski 1903-1945, historyk prawodawstw słowiańskich
Artykuł,który ukazał się ze skrótami w "Czasopiśmie prawno-historycznym", V.1953, s.247-258
b.d.,/przed 1953/, masz., 1., k.29

IV. Materiały obce

21. Emil Planiński, /Sofia/ do Zofii Borowskiej
1946, list, 1., k.1

22. Tadeusz Konopiński, Powstanie, rozwój i stan obecny Kursów Uniwersyteckich w Kielcach, broszura, dedykacja autogr.
1945, druk, s.14

Hanna Dymnicka

Materiały Włodzimierza Dzwonkowskiego

III - 7

Włodzimierz Dzwonkowski, urodzony 4 lutego w Krasiłowie na Wołyniu, studiował prawo w Warszawie i Odessie oraz historię we Lwowie, Lozannie i Paryżu. Od 1903 r. był uczniem prof.S.Askenazego i delegowany przez niego pracował w archiwach paryskich, w moskiewskich, a także w krajowych /Kraków, Lwów, Warszawa/. Równocześnie brał czynny udział w ruchu rewolucyjnym, należąc w latach 1902-1905 do Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji. Od 1913 r. osiadł w Warszawie i prowadził tajne wykłady z historii. Podczas I wojny światowej uczył historii w gimnazjach warszawskich. W 1918 r.został profesorem Szkoły Nauk Politycznych i Wolnej Wszechnicy Polskiej. W czasie II wojny światowej wykładał na kompletach tajnych w obu uczelniach. W kwietniu 1945 r. objął katedrę historii powszechnej nowożytnej na Uniwersytecie Łódzkim, a w r. 1946 został mianowany profesorem zwyczajnym na tej katedrze.

Wtedy został też członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Przeszedł na emeryturę w r.1949, a zmarł 28 lutego 1954 r.

Zainteresowania naukowe prof.Dzwonkowskiego do roku 1939 skupiały się głównie wokół powstania kościuszkowskiego i rewolucji francuskiej. Oprócz tego prowadził szeroko zakrojoną działalność popularno-naukową i publicystyczną oraz pracował nad syntetycznymi zarysami dziejów Polski.W latach 1945-1953 zajmował się badaniami nad polskim ruchem narodowo-wyzwoleńczym i polską postępową myślą społeczną XVIII i XIX w. oraz związkami polskich rewolucyjnych demokratów z I połowy XIX w. z postępowymi ruchami w Europie.

Archiwum PAN zakupiło materiały Włodzimierza Dzwonkowskiego w połowie 1955 r. od jego żony, Eugenii. Zostały one uporządkowane w końcu 1957 i na początku 1958 r. Inwentarz sporządzono w lutym 1958 r. Rozmiar spuścizny wynosił około 0,60 mb., 67 jednostek.

Największą część spuścizny stanowią materiały prac naukowych. Są to rękopisy i maszynopisy prac i artykułów w wielu wypadkach niedrukowanych, dotyczących problematyki, którą W.Dzwonkowski zajmował się po statniej wojnie, np."Ks. Piotr Ściegienny","Królestwo Polskie po powstaniu listopadowym", "Okres przedwiośnia ludów w kraju i na emigracji", "George Sand i Chopin". Jest także kilka recenzji i artykułów popularno-naukowych i wielka ilość materiałów warsztatowych w postaci notatek i odpisów. Prace i artykuły są przeważnie niekompletne i fragmentaryczne. Poza tym spuścizna zawiera niewielką ilość miateriałów, dotyczących prac prof.Dzwonkowskiego w Łódzkim Towarzystwie Naukowym i Uniwersytecie Łódzkim, interesujący pamiętnik, obejmujący okres powstania warszawskiego i pierwsze miesiące po odzyskaniu

Wtedy został też członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Przeszedł na emeryturę w r.1949, a zmarł 28 lutego 1954 r.

Zainteresowania naukowe prof.Dzwonkowskiego do roku 1939 skupiały się głównie wokół powstania kościuszkowskiego i rewolucji francuskiej. Oprócz tego prowadził szeroko zakrojoną działalność popularno-naukową i publicystyczną oraz pracował nad syntetycznymi zarysami dziejów Polski.W latach 1945-1953 zajmował się badaniami nad polskim ruchem narodowo-wyzwoleńczym i polską postępową myślą społeczną XVIII i XIX w. oraz związkami polskich rewolucyjnych demokratów z I połowy XIX w. z postępowymi ruchami w Europie.

Archiwum PAN zakupiło materiały Włodzimierza Dzwonkowskiego w połowie 1955 r. od jego żony, Eugenii. Zostały one uporządkowane w końcu 1957 i na początku 1958 r. Inwentarz sporządzono w lutym 1958 r. Rozmiar spuścizny wynosił około 0,60 mb., 67 jednostek.

Największą część spuścizny stanowią materiały prac naukowych. Są to rękopisy i maszynopisy prac i artykułów w wielu wypadkach niedrukowanych, dotyczących problematyki, którą W.Dzwonkowski zajmował się po statniej wojnie, np."Ks. Piotr Ściegienny","Królestwo Polskie po powstaniu listopadowym", "Okres przedwiośnia ludów w kraju i na emigracji", "George Sand i Chopin". Jest także kilka recenzji i artykułów popularno-naukowych i wielka ilość materiałów warsztatowych w postaci notatek i odpisów. Prace i artykuły są przeważnie niekompletne i fragmentaryczne. Poza tym spuścizna zawiera niewielką ilość miateriałów, dotyczących prac prof.Dzwonkowskiego w Łódzkim Towarzystwie Naukowym i Uniwersytecie Łódzkim, interesujący pamiętnik, obejmujący okres powstania warszawskiego i pierwsze miesiące po odzyskaniu

niepodległości 1944-1945, małą ilość korespondencji oraz dane bio-bibliograficzne o twórcy spuścizny.

W marcu 1960 r. do Archiwum PAN, wpłynęła przekazana przez córki Włodzimierza Dzwonkowskiego druga partia materiałów, o rozmiarach dwukrotnie większych, około 1,3 mb. Jak wynika z pobieżnego przeglądu znaczna część spuścizny zawiera głównie prace naukowe, w wielu wypadkach uzupełniające fragmenty tych, które są w pierwszej. W tym stanie rzeczy cała spuścizna wymaga ponownego uporządkowania i zinwentaryzowania.

Materiały bio-i bibliograficzne, dotyczące W.Dzwonkowskiego zawierają:

1/ Łódzkie Towarzystwo Naukowe- Sprawozdania z czynności i posiedzeń, 1.XI. - 31.XII.1946, I, 1947, s.9-12, Biografia i bibliografia prac W.D.

2/ Uniwersytet Łódzki w pierwszym dziesięcioleciu 1945-1954. Materiały bibliograficzne, Wrocław, s.16-17.

Nadto wykorzystano opracowania przechowywane w Archiwum PAN, Materiały W.Dzwonkowskiego, nr 62 i 63.

Maria Wrzoskowa

Materiały Olgierda Górki

III - 63

Olgierd Górka urodził się 16 grudnia 1887 r. w Rawie Ruskiej z małżeństwa Władysława i Rozalii z Glanzów. Gimnazjum ukończył w Złoczowie w r. 1905. Studia historyczne odbywał we Lwowie i Wiedniu. W r. 1909 uzyskuje doktorat filozofii a w r. 1910 zdaje państwowy egzamin nauczycielski. Następnie studiuje w Ecole de Chartes w Paryżu, na uniwersytecie w

Bejrucie, oraz w rosyjskim Instytucie Archeologicznym w Konstantynopolu. W r. 1916 uzyskuje habilitację z zakresu historii południowego wschodu Europy na uniwersytecie we Lwowie. Przebywając w latach 1919-1923 w Bukareszcie zacieśnił swe stosunki z nauką rumuńską, które podtrzymywał odtąd przez całe życie.

W r. 1923-1924 kończy Wyższą Szkołę Wojenną w Warszawie. W r. 1925 wraca do pracy naukowej wykładając na uniwersytecie we Lwowie najpierw jako docent a od r. 1932 jako profesor tytularny historii południowego wschodu Europy. W roku 1931 w czasie pobytu w Rumunii powołany zostaje na członka Akademii Umiejętności w Bukareszcie. Po powrocie sekretariat Instytutu Wschodniego w Warszawie oraz organizuje przy nim Wyższą Szkołę Wschodoznawczą. Głoszony przez niego wówczas "rewizjonizm historyczny" oraz krytyka historyczności powieści Sienkiewicza wywołują głośne polemiki. Prof. Górka utrzymuje kontakty naukowe z zagranicą, wygłaszając odczyty w Akademii Umiejętności w Bukareszcie oraz wykłady na Karlovym Uniwersytecie i Slovanskym Ustavie w Pradze, gdzie powołany został na członka zagranicznego. Pod koniec 1938 r. z powodu różnic zapatrywań zrywa z wszystkimi instytucjami politycznymi i pracuje jako urzędnik w przedsiębiorstwie przemysłowym - kontynuując wykłady na uniwersytecie we Lwowie, oraz badania naukowe.

Zmobilizowany jako ochotnik w randze majora w r.1939, po klęsce wrześniowej, przedostaje się do Rumunii a potem do Paryża i Londynu, gdzie bierze udział w pracach rządu emigracyjnego, organizując Departament Spraw Narodowościowych i kierując nim do końca 1944 r. Po objęciu premierostwa przez T.Arciszewskiego zrywa wszelką współpracę z rządem emigracyj-

nym w Londynie i podejmuje działalność polityczną jako prezes Komitetu Zagranicznego Stronnictwa Demokratycznego, a następnie tzw. Rady Polaków w Londynie.

Niezależnie od działalności politycznej utrzymuje kontakty naukowe z uniwersytetami w Oxfordzie i Cambridge a także z uniwersytetem w Upsali.

W październiku 1945 r. powraca do kraju, gdzie przystępuje do pracy politycznej w Stronnictwie Demokratycznym oraz w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. W latach 1947 - 1952 przebywa jako konsul generalny R.P. w Jerozolimie. Na własną prośbę wraca do kraju i w grudniu 1952 r. przechodzi do pracy w Uniwersytecie Warszawskim jako samodzielny pracownik naukowy. **Zmarł 26 listopada 1955 r. w Warszawie.**

Dane biograficzne zawiera "Wspomnienie pośmiertne" pióra prof.J.Reychmana, "Życie Szkoły Wyższej", 1956, z.3, s.115-117, oraz artykuł prof.K.Piwarskiego, "Polski Słownik Biograficzny", z.38, s.414-416

Materiały Olgierda Górki zakupione zostały przez Archiwum PAN w marcu 1958 r. od żony, Marii Górkowej. Spuścizna liczy 54 j., o łącznym rozmiarze 0,50 mb.

Spuścizna Olgierda Górki zawiera materiały, które z niewielkimi wyjątkami dotyczą tylko ostatnich okresów jego działalności tj. okresu emigracji po klęsce wrześniowej 1939r. i działalności w Polsce Ludowej.

Materiały w trakcie porządkowania ujęto w cztery grupy. Pierwszą z nich stanowią prace i artykuły naukowe, recenzje, artykuły popularno-naukowe, audycje radiowe, materiały warsztatowe. Jest to grupa najobszerniejsza, obejmuje bowiem 36 jednostek. Pochodzą one głównie z lat 1953-1955. Z okresu przedwojennego zachowały się tylko dwa odpisy artykułów drukowanych w "Pionie" w r. 1934 i 1937, będących głosem w dys-

kusji na temat wartości historycznej i pedagogicznej powieści Sienkiewicza. Brak w spuściznie ogłoszonych w tym okresie prac nad nieznanymi historiografii polskiej i powszechnej źródłami tureckimi, tatarskimi, bułgarskimi, rumuńskimi, jak również rozpraw głoszących program tzw. rewizjonizmu historycznego. Tematycznie zachowane w spuściźnie prace dotyczą głównie wojen polsko-szwedzkich i ukraińskich w połowie XVII w. Niewątpliwie najważniejszą pozycję stanowi tu obszerne, nieogłoszone drukiem, dzieło "Przełom wojny polsko-szwedzkiej roku 1655-6". Praca ta składa się z dwóch części, z których tylko pierwsza opracowana została w drugiej redakcji /brak jej kompletnych przypisów/ - druga, zachowana jest w pierwszej wersji. Śmierć przerwała dalsze prace nad tym dziełem.

Z tematem obrony Jasnej Góry w r.1655 wiąże się praca "Legenda a rzeczywistość obrony Częstochowy" oraz konspekty dwóch prac poruszających to samo zagadnienie. Nie mniej ciekawe pozycje to monografia "Bohdan Chmielnicki, jego postać i dzieło", oraz źródłowe wydawnictwo "Nieznana kronika tatarska z lat 1634-1650". Omówienie tej kroniki wydrukowane było jako artykuł w "Kwartalniku Historycznym", 1955, nr 3, Pełny tekst, przygotowuje do druku Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Nieco odmienny charakter posiadają trzy prace: "Zaginięcie źródła a fakt historyczny", "Przyczyny i cel rewizjonizmu", "Przyczyny i wnioski - problem Polski z emigracyjnej perspektywy". W tej ostatniej pracy, napisanej przypuszczalnie w pierwszym roku po powrocie z emigracji, autor doszukuje się przyczyn klęski we wrześniu 1939 r.

Z recenzji prof. Górki dotyczących prac innych uczonych na uwagę zasługuje ocena artykułu pt. "Dymitr Kantemir

o wojsku i sztuce wojennej u Mołdawian", recenzja pracy J.Reychmana "Życie polskie w Stambule w XVIII w.", oraz pracy B. Baranowskiego "Tatarszczyzna wobec wojny polsko-szwedzkiej w latach 1655-1660".

Tematyka prac i artykułów popularno-naukowych jest bardzo różna. Znajdujemy wśród nich "Zarys historii Polski" wydany w języku angielskim w Londynie w 1942 i 1945 r., cykl krótkich artykułów pisanych na emigracji, a noszących przeważnie charakter autobiograficznych wspomnień /nr 26/, kilka artykułów na tematy historyczne, jeden poświęcony wspomnieniom o S.Żeromskim oraz zbiór tzw. "złotych myśli" zatytułowany "Paradoksy".

Na końcu omówionej wyżej grupy umieszczone zostały dwie teczki zawierające materiały warsztatowe. Jedna z nich mieści notatki do pracy "Przełom wojny polsko-szwedzkiej" druga wypisy ze źródeł szwedzkich do wojen polsko-szwedzkich w połowie XVII wieku. Materiały warsztatowe połączone przez autora z tekstami odpowiednich prac naukowych czy recenzji, nie zostały wyodrębnione przy porządkowaniu, pozostawiono je w teczce łącznie z daną pracą /np.nr 6,22,23/.

Druga grupa obejmuje materiały działalności naukowej, wydawniczej, społecznej, politycznej i urzędowej w ilości 10 jednostek. Akta te pochodzą częściowo z okresu emigracyjnego, częściowo z lat 1946-1952. W grupie tej zwracają uwagę materiały dotyczące działalności prof.O.Górki w Organizacji Zagranicznej Polskiego Stronnictwa Demokratycznego w Londynie w r.1945, notatki i korespondencja mówiąca o ówczesnej sytuacji politycznej oraz o sprawach emigracji polskiej na Bliskim Wschodzie.

W grupie/III/ materiałów biograficznych, znajdują się dokumenty osobiste z lat 1933-1953: legitymacje, zaświadczenia, listy uwierzytelniające oraz materiały autobiograficzne: życiorys i bibliografia z r.1953, a także interesujący artykuł o dzieciństwie i młodości autora pt. "Czem skorupka za młodu nasiąknie" wydrukowany w "Wiadomościach Polskich" w Londynie w r.1941.

Spuściznę uzupełniają recenzje dotyczące prac prof.O. Górki. Dwie z nich ogłoszone w "Prager Presse" w r.1935 dotyczą ogólnie działalności naukowej O.Górki i głoszonych przez niego haseł rewizjonizmu historycznego, pozostałe - poszczególnych jego prac z lat 1953-1955. Z tych ostatnich szczególnie ciekawe są polemiki toczone wokół zagadnienia obrony Jasnej Góry w r.1655-6.

Porządkowanie materiałów spuścizny przeprowadzono w oparciu o "Wytyczne opracowania archiwalnego spuścizn rękopiśmiennych" - Archiwum PAN, Warszawa 1958. Pewne problemy wyłoniły się przy nadawaniu zespołowi układu, głównie wewnątrz grupy pierwszej. Prace naukowe i popularno-naukowe ułożono chronologicznie według dat ich powstawania. Recenzje prac obcych ułożono w kolejności alfabetycznej nazwisk autorów, ponieważ nie udało się ustalić ich chronologii. W grupie drugiej - korespondencję, z powodu niewielkiej jej ilości ułożono według zagadnień lub instytucji /np."korespondencja w sprawach naukowych", "korespondencja w sprawach wydawniczych z PWN"/ a dopiero w obrębie jednostki w kolejności nadawców. W pozostałych grupach zachowało się niewiele materiału, dlatego też ich układ nie stanowił problemu.

I. Materiały twórczości naukowej

A. Prace i artykuły naukowe

1. Podzwonne **dyskusji**
   1934, masz., l., k.23

2. Henryk Sienkiewicz a Encyklopedia Powszechna
   1937, masz., l., 2 egz., k.33+33

3. Strength of Tatar troops according to eastern sources and to demographic method
   Referat wygłoszony na zebraniu Middle East Society w Jerozolimie 10.VII.1947 oraz protokół sprawozdawczy z zebrania.
   1947, masz., k.18+2

4. Dziejowa rzeczywistość czasów Trylogii
   Konspekt pracy - 4 redakcje w maszynopisie oraz recenzje
   1953, masz., l., k.14+31+61+19

5. Rzeczywisty przebieg i znaczenie obrony Częstochowy w 1655 roku
   Konspekt pracy
   1953, masz., l., k.41

6. Nieznana kronika tatarska z lat 1630-1650
   Artykuł. 2 redakcje w maszynopisie i druku, streszczenie, materiały robocze, korespondencja
   1953-1955, masz.i druk, l.i sz., k.36+49+4+9+19+49

7. Bohdan Chmielnicki - jego postać i dzieło
   Praca, artykuł i audycja radiowa
   1954, masz., l., k.58+57+22+8+20

8. Górale "Potopu" w fantazji H.Sienkiewicza i rewelacjach historyków
   1955, masz., l., k.18

9. Legenda a rzeczywistość obrony Częstochowy w r.1655
   b.d., masz., l., k.129

10. Przełom wojny polsko-szwedzkiej roku 1655/6. Rewizja zdarzeń i ocen, część I
Pierwsza redakcja pracy
b.d., masz., l., k.9+213

11. j.w.
Ostatnia redakcja
b.d., masz., l., k.209

12. j.w.
Ostatnia redakcja, II egzemplarz
b.d., masz., l., k.209

13. j.w.
Ostatnia redakcja, III egzemplarz
b.d., masz., l., k.209

14. j.w.
Ostatnia redakcja, IV egzemplarz
b.d., masz., l., k.209

15. j.w.
Ostatnia redakcja, V egzemplarz
b.d., masz., l., k.209

16. Przełom wojny polsko-szwedzkiej roku 1655/6. Rewizja zdarzeń i ocen, część II
Pierwsza redakcja pracy oraz fragmenty drugiej redakcji
b.d., masz., l., k.128+40

17. Przyczyny i wnioski. Problem Polski z emigracyjnej perspektywy
Pierwsza i druga redakcja
b.d., masz., l., k.101+54

18. Uzasadnienie i cel rewizjonizmu historycznego
Fragment
b.d., masz., l., k.38+8

19. Zaginięcie źródła a fakt historyczny
Pierwsza, druga i trzecia redakcja
b.d., masz., l., k.8+13+10

B. Recenzje

20. Recenzja referatu prof.S.Arnolda wygłoszonego w Instytucie Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
b.d., masz., l., k.2

21. Recenzja pracy prof.B.Baranowskiego, "Tatarszczyzna wobec wojny polsko-szwedzkiej w latach 1655-1660"
b.d., masz., l., k.11

22. Recenzja pracy prof.J.Reychmana, "Życie polskie w Stambule w XVIII wieku"
Tekst i notatki robocze
b.d., masz., l., k.8+16

23. Recenzja artykułu nieustalonego autora pt.: "Dymitr Kantemir o wojsku i sztuce wojennej u Mołdawian"
Artykuł oraz materiały robocze do recenzji
b.d., masz.i rkp., l., k.18+22+38+6

24. Recenzja podręcznika uniwersyteckiego Historii Polski - dział VI "Folwarczno-pańszczyźniana Rzeczypospolita Polska"
b.d., masz., l., k.25

C. Prace i artykuły popularno-naukowe

25. Outline of Polish History
1942, 1945, masz.i druk, jęz.ang., l.i sz. k.123, s.72

26. Drobne artykuły
1944, masz., jęz.ang.i pol., l., k.21

27. Czarnieccki obrońca Krakowa przed laty trzystu
b.d., masz., l., k.10

28. Na marginesie sprawy Hitler a astrologia
b.d., masz., l., k.8

29. Na temat orientalizmu w dawnej Polsce
b.d., masz., l., k.10

30. Organizator Warszawy z czasów Saskich - Marszałek Franciszek Bieliński
b.d., masz., l., k.11

31. Paradoksy
b.d., masz., l., k.16

32. Wojenny lot cywila
b.d., masz., l., k.6

33. Żeromski jakim go znałem
b.d., masz., l., k.7

34. Audycje radiowe: Chłopi polscy w walce z najazdem szwedzkim; W 350 rocznicę bitwy pod Kircholmem; Oswobodzenie Warszawy w r.1656
b.d., masz., l., k.13+14+11

D. Materiały warsztatowe

35. Notatki do pracy "Przełom wojny polsko-szwedzkiej roku 1655/6"
b.d., rkp., l., k.36

36. Notatki ze źródeł szwedzkich
b.d., rkp., l., k.93

II. Materiały działalności naukowej, wydawniczej, społecznej, politycznej i urzędowej

37. Korespondencja w sprawach naukowych
Załączniki: 2 artykuły Bertolda Spulera "Islamische und abendländische Geschichtsschreibung", "Iran und der Islam"
1949-1955, l., k.27

38. Korespondencja w sprawach wydawniczych z Państwowym Wydawnictwem Naukowym oraz umowy
1953-1956, l., k.11+10

39. Korespondencja z okresu emigracji
1942-1945, l., k.13

40. Materiały dotyczące działalności Organizacji Zagranicznej Polskiego Stronnictwa Demokratycznego w Londynie
Protokóły, memoriały
1945, masz., 1., k.26

41. Notatki z rozmów politycznych
1940, 1946-1952, masz., 1., k.14

42. Korespondencja dotycząca działalności G. jako konsula generalnego R.P. w Jerozolimie
1947-1949, 1., k.10

43. Notatki i korespondencja dotyczące sytuacji emigracji polskiej na Bliskim Wschodzie oraz spraw politycznych
1945-1946, 1., k.12

44. Zasady i praktyka polskiej polityki wobec obywateli żydowskich
Artykuł
ok.1943, masz., 1., k.7

45. Pięciolecie nowej Polski oraz jej kwestia żydowska. Przemówienie prof.Górki - jako konsula w Jerozolimie dn.24.XI. 1949 r.
1949, masz., 1., k.3

46. Czasopisma: "Wiadomości", Londyn, 7.IV.1946; "Prawo człowieka", Warszawa, 15.X.1946; "Biuletyn Wolnej Polski", Środkowy Wschód /Jerozolima ?/, 30.V.1947
1946-1947, druk, 1., k.10

III. Materiały biograficzne

47. Dokumenty osobiste
Legitymacje, zaświadczenia, fotografie
1933-1953, 1., k.19 + 1 fot.

48. Materiały autobiograficzne: życiorys, bibliografia, oraz artykuł "Czem skorupka za młodu nasiąknie..."
1941, 1953, masz.i druk, 1., k.8+11+1

IV. Materiały o twórcy zespołu

49. Recenzje o pracach prof.O.Górki ogłoszone w "Prager Presse"
1935, druk, 2 egz.czasopisma

50. Recenzja artykułu prof.O.Górki pt. "Tatarzy pod Grunwaldem i na Pomorzu Gdańskim"
1953, masz., 1., k.6

51. Recenzje artykułu prof.O.Górki pt. "Bohdan Chmielnicki - jego historycy, postać i dzieło"
1954, masz., 1., k.11

52. Polemika dotycząca artykułu prof.O.Górki pt. "Górale"Potopu" w fantazji Sienkiewicza i rewelacjach historyków"
1955, masz., 1., k.38

53. Polemika dotycząca artykułu prof.O.Górki pt. "Legenda a rzeczywistość obrony Częstochowy w r.1655"
1954-1955, masz., 1., k.31+16

54. Polemiki ks.Mariana Pirożyńskiego na temat obrony Jasnej Góry w r.1655
1955, masz., sz., k.16+8

Hanna Dymnicka

Materiały Marcelego Handelsmana

III - 10

Marceli Handelsman, urodzony 8 lipca 1882 w Warszawie, w l. 1901-1904 odbył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, które skończył ze stopniem kandydata praw. Od roku 1904 studiował historię i socjologię w Berlinie, Paryżu i Zurychu, gdzie w r. 1908 uzyskał stopień doktora filozofii. W l. 1907-1912 pracował w archiwach i bibliotekach Berlina, Paryża, Rapperswilu, Bolonii, Genui, Drezna, Wiednia i Londynu. W r. 1906 prowadził w Towarzystwie Kursów Naukowych w Warszawie wykłady z historii powszechnej, które następnie wznowił w r. 1912. W r. 1915 został wykładowcą historii powszechnej na Uniwersytecie Warszawskim, a w r. 1919 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego tego przedmiotu. W l. 1927-1929 i 1931-1934 był dziekanem Wydziału Humanistycznego. Prowadził również zajęcia dydaktyczne w Wolnej Wszechnicy Polskiej i Wyższej Szkole Wojennej.

Prof. Handelsman był członkiem wielu towarzystw naukowych krajowych /Tow. Miłośników Historii, Tow. Naukowego Warszawskiego, Polskiej Akademii Umiejętności, Polskiego Tow. Historycznego, Tow. Badania Zagadnień Międzynarodowych/ oraz współpracownikiem lub członkiem instytucji naukowych zagranicznych /Akademii Nauk Moralnych i Politycznych w Paryżu, Królewskiego Towarzystwa Historycznego i Szkoły Nauk Slawistycznych w Londynie, Towarzystwa Nauk i Instytutu Słowiańskiego w Pradze, Tow. Historycznego Węgierskiego i Instytutu Francuskiego w Warszawie/.

Poza pracą naukową brał czynny udział w życiu społeczno-politycznym kraju. Współpracował z PPS, w l. 1905-1906 publikował szereg artykułów w czasopismach socjalistycznych. W okresie międzywojennym był prezesem Komitetu do Spraw Wschodnich, członkiem Rady Archiwalno-Zabytkowej przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym i Rady Naukowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz później założycielem Klubu Demokratycznego. W czasie okupacji prześladowany przez hitlerowców brał udział w akcji konspiracyjnej. W r. 1944 aresztowany przez gestapo, zmarł w obozie w Nordhausen 20 marca 1945 r.

M.Handelsman był wybitnym historykiem o wielostronnych zainteresowaniach, tematyką swych licznych prac naukowych obejmował zagadnienia prawne i historyczne średniowiecza i doby najnowszej oraz metodologię historii. Większość prac poświęcił historii politycznej XIX w., głównie emigracji popowstaniowej. Był również znakomitym pedagogiem, twórcą szkoły historycznej, z której wyszło wielu znanych historyków.

Archiwum PAN nabyło spuściznę M.Handelsmana od Jadwigi Handelsmanowej w r. 1955. W r. 1956 i 1957 wpłynęły dalsze partie materiałów spuścizny. Została ona uporządkowana i zinwentaryzowana w l. 1956-1957. Rozmiar jej wynosi około 2 mb., 426 jednostek. Daty krańcowe spuścizny obejmują lata 1909-1944. W skład jej wchodzą następujące grupy materiałów: I Prace naukowe, II Materiały działalności naukowej i społeczno-politycznej, III Materiały biograficzne, IV Korespondencja, V Materiały o M.Handelsmanie, VI Materiały osób obcych.

Inwentarz spuścizny opracowany przez H.Dymnicką pod kierunkiem Z.Kolankowskiego, został opublikowany p.t."Materiały Marcelego Handelsmana w Archiwum PAN" w "Przeglądzie Historycznym",1959, z.1, s.93-115.

Podstawowe informacje o życiu i działalności naukowej Handelsmana zawierają m.in.:

1/ Handelsman Marceli, Uczeni o sobie, "Wiedza i Życie", 1936, z.1-2, s.72

2/ Jubileusz prof.M.Handelsmana, "Wiadomości Literackie",1929, nr 3

3/ Bachulska H., Bibliografia prac... 1903-1928, Księga pam. ku uczczeniu prof.M.Handelsmana, Warszawa 1929, s.9-32

4/ Bachulska H., Spis wykładów... wygłoszonych w l.1912-1928, tamże,s.33-35

5/ Manteuffel T., Marceli Handelsman,"Przegląd Historyczny", 1946, s.7-9

6/ Manteuffel T., M.Handelsman jako nauczyciel,"Przegląd Historyczny", 1946, s.9-11

7/ Woliński J., Marceli Handelsman,"Kwartalnik Historyczny", 1946, s.503-511

8/ Kuczyński S.K., Bibliografia prac M.Handelsmana, wydanych po r. 1928, "Przegląd Historyczny", 1959, s.116-121

Stanisław Chankowski

Materiały Stanisława Kętrzyńskiego

III - 33

Stanisław Kętrzyński urodził się w r.1876 we Lwowie. Tam też ukończył gimnazjum oraz studia historyczne, głównie pod kierunkiem Ludwika Finkla i Tadeusza Wojciechowskiego. W r.1900, jako uczeń Stanisława Smolki, uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim stopień doktora. Od r.1908 był członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, w r.1913 habilitował

się na Uniwersytecie Jagiellońskim, w latach 1920-1922 był profesorem nadzwyczajnym, a od 1935 profesorem zwyczajnym Uniwersytetu Warszawskiego. Przez cały okres międzywojenny redagował wespół z Marcelim Handelsmanem "Przegląd Historyczny". Zmarł w Warszawie w r.1950. Szczegółowe życiorysy Stanisława Kętrzyńskiego, wraz z omówieniem jego twórczości naukowej, znajdują się w "Roczniku Towarzystwa Naukowego Warszawskiego", XLIII, 1950 /wyd.1951/, s.207-211 oraz w "Przeglądzie Historycznym", 41, 1950, s.7-8.

Stanisław Kętrzyński był wybitnym historykiem-mediewistą, autorem wielu prac z zakresu historii średniowiecznej i jej nauk pomocniczych.

Spuściznę po nim zakupiło Archiwum Polskiej Akademii Nauk od wdowy, Kamilli Kętrzyńskiej w r.1956. W r. 1957 do spuścizny włączony został rękopis drukowanej pracy "O zaginionej metropolii czasów Bolesława Chrobrego" przekazany przez prof.Aleksandra Gieysztora. Całość materiałów liczy ok. 0,15 mb. i obejmuje 21 jednostek o łącznej liczbie 1870 kart.

Spuścizna ma w dużym stopniu jednolity charakter. Główną jej część stanowią rękopisy i maszynopisy prac naukowych, zachowanych niekiedy w kilku redakcjach. W większości nie były one drukowane. Niektóre z nich są rekonstrukcją zaginionych i zniszczonych w czasie wojny prac profesora, reszta zaś - to prace napisane już po wojnie w latach 1945 - 1950. Spuścizna nie zawiera natomiast rękopisów ani maszynopisów sprzed 1939 r.

Najobszerniejsze z zachowanych prac miały stanowić cykl obejmujący początkowy okres istnienia państwa polskiego. Cykl ten otwiera praca "Mieszko I", której pierwotny tytuł brzmiał: "Początki rodu Piastów, Mieszko I". Zachowała się

ona w dwóch, różniących się między sobą redakcjach rękopisu oraz w trzech egzemplarzach maszynopisu, z których trzeci, poprawiony przez autora, stanowi redakcję ostateczną. Następną pozycją tego cyklu jest rozprawa: "Kazimierz Odnowiciel" zachowana w dwóch redakcjach, z których jedna pochodzi z czasów okupacji, druga zaś z okresu powojennego. Następna rozprawa "Bolesław Śmiały" jest ostatnią, niedokończoną pracą autora. Zachowało się kilka rozdziałów i luźne fragmenty. Ponad to grupę materiałów twórczości naukowej uzupełniają rękopisy i maszynopisy kilku mniejszych prac.

Materiały twórczości naukowej, zawarte w spuściźnie Stanisława Kętrzyńskiego zostały szczegółowo zanalizowane w recenzji napisanej dla Archiwum PAN przez prof.Aleksandra Gieysztora. Należy dodać, że Państwowe Wydawnictwo Naukowe zainteresowało się sprawą wydania dwóch prac z tej spuścizny, a mianowicie"Mieszka I" i "Kazimierza Odnowiciela".

W pozostałej części spuścizny znajduje się niewielka grupa notatek wykładowych, wypisów bibliotecznych,szczątki korespondencji oraz niekompletna bibliografia prac uczonego.

I. Materiały twórczości naukowej

A. Prace naukowe

1. Początki rodu Piastów, Mieszko I
   Praca niedrukowana
   ok.1946, rkp., 1., k.117

2. Początki rodu Piastów, Mieszko I
Praca niedrukowana, znacznie zmieniona w stosunku do rękopisu pod nr 1
b.d., rkp., 1., k.173

3. Początki rodu Piastów, Mieszko I
Praca niedrukowana, egzemplarz I
b.d., masz., 1., k.243

4. Początki rodu Piastów, Mieszko I
Praca niedrukowana, egzemplarz II
b.d., masz., 1., k.243

5. Mieszko I
Poprawiony tekst pracy niedrukowanej
b.d., masz., 1., k.243

6. Kazimierz Odnowiciel
Praca niedrukowana, niekompletna. Na odwrocie kart pokreślony rękopis pracy "Na marginesie genealogii Piastów"
przed r.1943, rkp., 1., k.136+3; brak kart 27-28, 66, 93-100, 132-133

7. Kazimierz Odnowiciel
Praca niedrukowana
przed r.1943, 1945-1947, rkp., 1., k.140

8. Kazimierz Odnowiciel
Praca niedrukowana, egzemplarz niekompletny
1941, masz., 1., k.198; brak karty 1 i 2

9. Bolesław Śmiały
Osiem rozdziałów i luźne fragmenty pracy niedrukowanej
b.d., rkp.i masz., 1., k.73

10. Zjazd Gnieźnieński
Praca niedrukowana wraz z bibliografią okresu od r. 965 do r.1000
po 1945, rkp., 1., k.12+11

11. Kilka uwag o opacie Astryku Atanazym /Polska a Dijon/
Artykuł niedrukowany
1946, rkp., 1., k.25

12. O zaginionej metropolii czasów Bolesława Chrobrego
Praca drukowana
1946, rkp., 1., k.30

13. Gertruda
Brulionowa redakcja artykułu do Polskiego Słownika Biograficznego
1949, masz., 1., k.4

14. O imionach piastowskich do XII wieku
Rękopis i 3 niekompletne egzemplarze maszynopisu rozprawy drukowanej. Maszynopis z drobnymi zmianami w stosunku do rękopisu
1941 i ok.1950, rkp.i masz., 1., k.39+48

B. Materiały warsztatowe

15. Początki państwa Piastów
Notatki do wykładu
ok.1947-1949, 1., k.3

16. Wypisy ze źródeł drukowanych /obcą ręką/ oraz wypisy z kalendarza średniowiecznego według "Vademecum" T.Wierzbowskiego
b.d., 1., k.6

II. Korespondencja

17. Ryszard Przelaskowski
Warszawa, 1947, 1.1, k.1

18. Towarzystwo Naukowe Warszawskie
Warszawa, 1950, 1.1, k.1

III. Materiały o twórcy spuścizny

19. Bibliografia prac Stanisława Kętrzyńskiego sporządzona przez I.Sułkowską i H.Szwankowską; niekompletna
b.d., rkp., 1., k.128

20. Wykaz maszynopisów i rękopisów prac Stanisława Kętrzyńskiego sporządzony przez K.Kętrzyńską
b.d., rkp., l., k.2

21. Spis tymczasowy
ok.1956, rkp., l., k.1

Hanna Dymnicka

Materiały Adama Kłodzińskiego

III - 45

Adam Kłodziński urodził się w Kętach 17 grudnia 1875 r. Po ukończeniu gimnazjum, do którego uczęszczał w Jarosławiu i Krakowie, studiował historię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tu uzyskał stopień doktora filozofii w r.1907. Dwukrotnie wyjeżdżał za granicę,gdzie prowadził poszukiwania archiwalne i biblioteczne w Monachium, Wrocławiu, Dreźnie, Wiedniu i Pradze.

Od r.1902 Kłodziński był nauczycielem gimnazjum w Krakowie i Cieszynie, w Jarosławiu /1905-1909/ i znowu w Krakowie /1910-1934/, aż do przejścia na emeryturę. W ciągu kilkunastu lat, do r.1934, wykładał dydaktykę historii na Studium Pegagogicznym U.J. w Krakowie i przez pewien czas w Instytucie Pedagogicznym w Katowicach. Współdziałał także z Wydziałem Programowym Ministerstwa Oświaty. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego a od 1920 współpracownikiem Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności. Zmarł 6 grudnia 1945 r.

Adam Kłodziński był autorem szeregu rozpraw i artykułów, opartych na materiałach zebranych w archiwach krajowych i zagranicznych. Prace te odnosiły się głównie do okresu panowania Władysława Łokietka; niektóre poświęcone były dziejom Śląska. Kłodziński uchodził za jednego z najlepszych znawców dziejów Polski za Łokietka.

Drukował on również liczne artykuły popularno-naukowe w "Ziemi", "Słowie Polskim", "Kurierze Literacko-Naukowym" i życiorysy w Polskim Słowniku Biograficznym, dotyczące przeważnie ludzi, którzy odegrali wybitniejszą rolę w historii Śląska.

Wyrazem zainteresowań dydaktycznych Kłodzińskiego w l. 1918-1936 było kilkanaście rozpraw i artykułów z zakresu dydaktyki historii, zawierających wyniki własnych doświadczeń.

Dane bio- i bibliograficzne, dotyczące Adama Kłodzińskiego, przedstawił Roman Grodecki we wspomnieniu drukowanym w "Kwartalniku Historycznym", LIV, 1947, s.73-76.

Archiwum PAN nabyło materiały Adama Kłodzińskiego od jego syna Andrzeja, na początku r.1957. Rozmiar spuścizny wynosi ok. 0,02 mb., 6 j.

Materiały Kłodzińskiego znajdujące się w Archiwum PAN składają się z 6 niedrukowanych szkiców, odnoszących się do czasów Łokietka. Autor pisał je w okresie okupacji, w ostatnich latach życia, wiążąc z nimi plany dalszych prac. Zamierzał wydać je jako większy zbiór pt. "Odrodzenie Polski za Łokietka".

Szkice te mają formę maszynopisów, niektóre zaopatrzone są w poprawki i dopiski autora. W inwentarzu, sporządzonym w końcu r.1957, nadano im układ według chronologii tematycznej.

Materiały twórczości naukowej

1. Biecz na przełomie XIII i XIV w.
   b.d., masz., 1., k.13
2. Posiew Muskaty /1304-1306/
   Bez zakończenia
   b.d., masz., 1., k.30
3. Dwa małżeństwa. Przyczynek do walki o koronę węgierską i polską w r.1305-1306
   b.d., masz., 1., k.16
4. Z dziejów pierwszego krakowskiego buntu wójta Alberta
   1942, masz., 1., k.16
5. Dola i niedola Toporczyków /1306-1312/
   b.d., masz., 1., k.24
6. Nagrobek Muskaty
   1942, masz., 1., k.12

Z.K.

Materiały W.A.Maciejowskiego

III - 35

Wacław Aleksander Maciejowski /1793-1883/ po studiach w Krakowie, Wrocławiu, Berlinie i Getyndze uzyskał w r. 1818 doktorat praw w Getyndze. W tymże roku wrócił do Warszawy, gdzie został profesorem Liceum, a następnie Uniwersytetu Warszawskiego /1819/. Po powstaniu 1831 r. był sędzią Trybunału Cywilnego oraz profesorem Akademii Duchownej rzymsko-katolickiej i Kursów Prawnych Komisji Rządowej Sprawiedliwości. W r.

1861 wszedł w skład Rady Wychowania przy Komisji Rządowej WRiOP. Nie doszły do skutku jego zabiegi o uzyskanie powołania na profesora Szkoły Głównej w Warszawie /1862/.

Autor wielu prac naukowych, z których największe znaczenie posiadają "Historia prawodawstw słowiańskich", "Piśmiennictwo polskie od czasów najdawniejszych do 1830", położył podwaliny pod nowoczesne badania historii praw słowiańskich.

Główny zrąb spuścizny naukowej W.A.Maciejowskiego znajduje się w Bibl.Jagiellońskiej /z daru H.Wildera, antykwariusza, który zakupił bibliotekę uczonego/, znaczna część jego korespondencji przechowywana jest w Zbiorach Biblioteki Muzeum Narodowego w Pradze /darowana przez wdowę Edwardowi Jellinkowi przyjacielowi uczonego/. Fragment spuścizny, który dostał się do Archiwum PAN z rąk prywatnego posiadacza, obejmuje dokumenty dotyczące wykształcenia i stanu służby oraz członkostwa towarzystw naukowych /zebrane, jak wskazują pewne ślady, w związku z zabiegami o katedrę w Szkole Głównej/, parę odpisów i notatek ze źródeł do historii prawa polskiego i południowo-słowiańskiego oraz grupę listów /ok. 70/, z których najważniejsze to 24 listy A.Z.Helcla z lat 1834-1869 oraz 4 listy J.Lelewela.

Inwentarz materiałów W.A.Maciejowskiego, znajdujących się w Archiwum PAN włączony został do pracy S.Borowski, Maciejowskiana, Materiały do bibliografii W.A.Maciejowskiego, Wrocław 1959, s.72-75.

Listy J.Lelewela do W.A.Maciejowskiego zob.Z.Kolankowski, Nieznana polemika J.Lelewela z W.A.Maciejowskim, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki", I, 1956, s.775-796.

Stanisław Chankowski

Materiały Jerzego Manteuffla

III - 16

Jerzy Manteuffel urodził się w r.1900 w Taunagi koło Dyneburga. Studia ukończył na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w r.1925 uzyskał stopień doktora filozofii z zakresu filologii klasycznej, uzupełniał je zaś w Berlinie, Paryżu, Oxfordzie i Londynie. W r.1930 habilitował się na Uniwersytecie Warszawskim z filologii klasycznej ze szczególnym uwzględnieniem papirologii. W r.1936 został zaproszony na katedrę na Katolicki Uniwersytet Lubelski, w roku następnym zaś objął wykłady we Lwowie. W latach 1936-1939 brał udział w 3 ekspedycjach naukowych do Egiptu. Bezpośrednio po wojnie, w roku 1945 został mianowany profesorem zwyczajnym papirologii na Uniwersytecie Warszawskim oraz objął wykłady z zakresu hellenistyki na Uniwersytecie Wrocławskim. Zmarł w roku 1954. Jerzy Manteuffel był członkiem kilku towarzystw naukowych. W latach 1939-1950 sprawował godność wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Filologicznego, które uczciło go tytułem członka honorowego. W r.1946 został powołany na członka-korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności. Ponadto należał do Comité International de Papyrologie w Brukseli, Fédération Internationale des Etudes Classiques w Paryżu i Institut des Etudes Hellenistiques w Aleksandrii.

Życiorys Jerzego Manteuffla wraz z wykazem jego prac drukowanych do r.1946 znajduje się w "Roczniku Polskiej Akademii Umiejętności", 1945/46, wyd.1947, s.XXIII, natomiast wspomnienie o nim pióra dr Anny Świderkówny zamieszczono w

nr 7 "Meandra" z r.1954, s.291-296.

Spuściznę po Jerzym Manteufflu uzyskało Archiwum Polskiej Akademii Nauk w drodze zakupu od wdowy, Marii Manteuffel, w listopadzie 1954 r. Rozmiar materiałów wynosi 0,15 mb. Podzielono je na 27 jednostek,o łącznej liczbie 1264 karty.

Spuścizna zawiera bardzo niewielką ilość prac naukowych. Zachowały się w niej drobniejsze pozycje w postaci rękopisów i maszynopisów artykułów, drukowanych przeważnie w czasopismach. Największą część spuścizny stanowią notatki do wykładów i ćwiczeń prowadzonych przez profesora. Wykłady dotyczą takich zagadnień, jak historia i literatura grecka,gramatyka historyczna języka greckiego, kultura hellenistyczna, papirologia. Notatki do ćwiczeń dotyczą paleografii greckiej, papirologii i filologii klasycznej. Ponad to w spuściźnie znajdują się w kilku wariantach notatki dotyczące wyników polsko-francuskich wykopalisk w Egipcie w latach 1936-1939.

Kilka uwag należy poświęcić układowi materiałów w obrębie poszczególnych grup. Prace naukowe Jerzego Manteuffla ułożono w porządku chronologicznym. Niedatowane rękopisy wykładów - w porządku alfabetycznym, po nich zaś umieszczone zostały notatki do wykładów, w analogicznym układzie.

Rękopisy Jerzego Manteuffla, zwłaszcza zaś jego notatki do wykładów i ćwiczeń, są dość trudno czytelne. Większość z nich ma charakter konspektów. Utrudniało to ich porządkowanie, do czego przyczyniał się także ich niejednokrotnie specjalistyczny charakter /np.papirologia lub paleografia grecka/ oraz pogmatwana numeracja.

I. Materiały twórczości naukowej

A. Prace naukowe

1. "Proroctwo garncarza" na tle przepowiedni grecko-egipskich
   Konspekt artykułu
   1946, rkp., 1., k.16
2. Kallimach - poeta sztuki i wdzięku
   Artykuł drukowany
   ok.1947, masz., 1., k.6
3. Kallimach a poezja rzymska
   Konspekt artykułu
   ok.1947, rkp., 1., k.11
4. Pierre Jouguet /14 maja 1869 - 9 lipca 1949/
   Wspomnienie drukowane
   1949, masz., 1., k.8
5. **Menander:** "Sąd rozjemczy"
   Wstęp, przekład i opracowanie komedii dla "Biblioteki Narodowej"
   1951, masz., 1., k.14+7+23+2
6. Wstęp do komedii **Menandra pt. "Sąd rozjemczy"**
   Brulion rękopisu
   ok.1951, rkp., 1., k.8

B. Wykłady

7. Gramatyka grecka historyczna
   b.d., rkp., 1., k.134
8. Historia Grecji
   b.d., rkp., 1., k.99
9. Komedia attycka
   b.d., rkp., 1., k.90
10. Kultura hellenistyczna
    b.d., rkp., 1., k.21
11. Literatura aleksandryjska
    b.d., rkp., 1., k.166

12. Literatura grecka
b.d., rkp., l., k.91

13. Papirologia
Na odwrociu dwu kart list Jerzego Manteuffla do profesora o nieustalonym nazwisku
b.d., rkp., l., k.57

14. Tragedia grecka
Na odwrociu trzech kart pismo Ministerstwa Oświaty w sprawie nagród dla uczonych oraz humorystyczny wierszyk z prasy lwowskiej
b.d., rkp., l., k.144

15. Wykopaliska polsko-francuskie w Egipcie Górnym
Notatki do wykładu wygłoszonego na inauguracji roku akademickiego 1937/38 na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie
1937, rkp., l., k.8+5

16. Świat helleński i chrześcijański w świetle papirusów greckich
Notatki do wykładu
b.d., rkp., l., k.13

17. Wartość kulturalna papirusów greckich
Notatki do wykładu
b.d., rkp., l., k.12

18. Wstęp do papirologii
Notatki do wykładu
b.d., rkp., l., k.29

19. Notatki do wykładu o nieustalonym tytule
b.d., rkp., l., k.75

C. Materiały warsztatowe

20. Notatki do opracowania materiałów z wykopalisk polsko - francuskich w Egipcie
ok.1938, l., k.24

21. Notatki do artykułów z literatury
b.d., l., k.42

II. Materiały działalności naukowej, biograficzne i oboe

22. Ćwiczenia z paleografii greckiej
b.d., rkp., 1., k.134

23. Proseminarium z filologii klasycznej
b.d., rkp., 1., k.12

24. Notatki do ćwiczeń z papirologii
b.d., rkp., 1., k.8

25. Zaproszenie na posiedzenie Komisji Filologicznej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie
1938, k.1

26. Fotografia Jerzego Manteuffla
b.d., k.1

27. Tłumaczenie wierszy greckich nieustalonego tłumacza
b.d., rkp., 1., k.3

Maria Wrzoskowa

Materiały Władysława Namysłowskiego

III - 66

Władysław Wiktor Namysłowski urodził się 26 lutego 1889 r. w Zagórzu, pow.Sanok w rodzinie urzędnika kolejowego Władysława i Antoniny z Langerów. Egzamin dojrzałości zdał w r.1907 w gimnazjum im.Sobieskiego w Krakowie. W r.1913 uzyskał doktorat na wydziale prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pracę zawodową rozpoczął jako aplikant w sądach okręgowych. W czasie pierwszej wojny przebywał w Sarajewie. Do polskiej służby państwowej wstąpił w roku 1919 otrzymując stanowisko

wicekonsula i kierownika wydziału konsularnego przy poselstwie polskim w Belgradzie. W r.1922 przeniesiony został do Berlina na stanowisko zastępcy konsula generalnego a w roku 1925 mianowano go konsulem w Hamburgu. W r.1930 odwołany został do Warszawy na stanowisko radcy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych.

Równocześnie pracował naukowo ogłaszając prace i wykładając na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, na Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie i Łodzi oraz na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i w Wyższej Szkole Morskiej w Gdyni.

W r.1932 został docentem prawa międzynarodowego na Wolnej Wszechnicy w Warszawie, a w r.1936 docentem historii prawa południowo-słowiańskiego na Wydziale Prawa Uniwersytetu we Lwowie.

W latach 1936-1939 był konsulem polskim w Budapeszcie. W czasie II wojny światowej przebywał w Jugosławii. W r.1945 powrócił do kraju pracując początkowo jako radca prawny w Olsztynie.

W połowie 1946 r. mianowany został profesorem nadzwyczajnym prawa międzynarodowego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu M.Kopernika w Toruniu. W latach 1947 - 1953 sprawował obowiązki dziekana na tymże wydziale. Z powodu likwidacji wydziału prawa na Uniwersytecie w Toruniu w r. 1954 przeniesiony został na wydział prawa Uniwersytetu im.A. Mickiewicza w Poznaniu. Zmarł 27 stycznia 1957 r. w Toruniu.

W.Namysłowski był członkiem różnych towarzystw naukowych m.in. Towarzystwa Naukowego w Toruniu, Instytutu Zachodniego, współpracownikiem Komisji Słowianoznawczej PAU. Dane biograficzne zawiera "Wspomnienie pośmiertne" ogłoszone

przez prof.Wojciecha Hejnosza w "Czasopiśmie Prawno-Historycznym", IX, zesz.2, 1957 r., s.435-437.

Materiały Władysława Namysłowskiego zostały zakupione przez Archiwum PAN od spadkobierców żony Janiny i syna Jerzego. Akta wpłynęły do Archiwum w październiku 1958r. Jako uzupełnienie zakupionej spuścizny w kwietniu 1959 r. nadesłana została przez Jerzego Namysłowskiego bibliografia prac W.Namysłowskiego.

Rozmiar materiałów wynosi 0,6 mb., podzielono je na 75 jednostek.

Spuścizna W.Namysłowskiego składa się wyłącznie z materiałów twórczości naukowej: prac naukowych drukowanych i niedrukowanych oraz materiałów warsztatowych. Prace naukowe podzielić można tematycznie na trzy grupy wyodrębnione w inwentarzu.

Pierwszą z nich tworzą prace z zakresu historii prawa, głównie historii prawa Słowian Południowych, która była przedmiotem szczególnego zainteresowania W.Namysłowskiego przez cały okres jego życia. W grupie tej na uwagę zasługują tłumaczenia statutów ziemi kastawskiej, winodolskiej, Policy, zachowane w maszynopisie pracy "Statuty ziemi chorwackiej".

Grupa druga obejmuje kilka obszerniejszych prac oraz szereg drobnych rozpraw i artykułów z zakresu prawa międzynarodowego.

Do ostatniego działu należą prace związane z polskim i międzynarodowym prawem komunikacyjnym i telekomunikacyjnym.

Ogólnie spuścizna obejmuje 58 prac naukowych; niektóre z nich liczą zaledwie kilka kart. Zachowane są prze-

ważnie w maszynopisie, często z odręcznymi poprawkami. Były one częściowo drukowane w okresie międzywojennym i powojennym, przeważnie w czasopismach historyczno-prawnych czy ekonomicznych. Poza tym w sprawozdaniach Towarzystwa Naukowego w Toruniu z lat 1955-1956 opublikowano kilkanaście streszczeń prac związanych z historią prawa Słowian Południowych. Szereg jednak prac pozostało w rękopisie.

Spuściznę uzupełniają materiały warsztatowe, w znacznej części odnoszące się do historii prawa Słowian Południowych a częściowo także do zagadnień prawa międzynarodowego. Są to notatki robocze, wypisy ze statutów staro-chorwackich, odpisy umów i traktatów międzynarodowych, częściowo druki urzędowe. Te materiały warsztatowe, które przez autora połączone zostały z tekstami odpowiednich prac naukowych pozostawiono w grupie prac naukowych. Są to jednostki nr: 18,24,31, 32,34,35,52.

Poza wymienionymi materiałami spuścizna zawiera jeszcze kilka drobniejszych pozycji, z których większe znaczenie może mieć zachowany w maszynopisie wykład międzynarodowego prawa prywatnego oraz własnoręcznie sporządzona bibliografia prac. Pozycje te umieszczone są w ostatniej części inwentarza.

A. Prace i artykuły naukowe:

a. Historia prawa

1. Serbskie prawo karne w wiekach średnich
   1922-1923, masz., l., k.48
2. Odpowiedzialność kolektywna w chorwackiej żupie Police
   1951, masz., l., k.12+2
3. "Zastawa i zarok" - fragment ze starochorwackiego życia prawnego
   1951, masz., l., k.14

4. Chorwackie plemiona w XV wieku
1952, 2 egz.masz., 1., k.13+13

5. Posiadłości ziemskie w niektórych krajach chorwackich w XV wieku
Praca i odbitka streszczenia
1952, masz.i druk, 1.i sz., k.54+3

6. Słowianie awarscy w dawnej Chorwacji
1952, 2 egz.masz., 1., k.7+7

7. Stosunki poddańcze w krajach chorwackich wedle urbariów z XV-XVII wieku
Praca i odbitka streszczenia
1952, masz.i druk, 1., k.53+4

8. Szkic ustroju chorwackiej żupy Winodol w XVI i XVII wieku
Praca i streszczenie
1952, masz., 1., k.21+21+4

9. Zarys ustroju wyspy Krk na przełomie wieków średnich /fragmenty statutów w języku chorwackim z wyspy Krk z lat 1362-1599/
Praca i odbitka streszczenia
1952, masz.i druk, 1.i sz., k.68+68+2

10. Plemiona w ustroju dawnej Chorwacji
1953, masz., 1., k.31

11. Chorwacki "pristav", fryzyjski "asega" /szkic porównawczo-prawny/
1954, masz., 1., k.13

12. Ciężary feudalne w dawnej Chorwacji
1954, masz., 1., k.37

13. Zarys sądownictwa Chorwacji
1954, masz., 1., k.20

14. Dowód "clamor" w przypadku zgwałcenia kobiety w dawnym prawie chorwackim
1954, 1956, masz.i druk, 1.i sz., k.9+5

15. Instytucja "mediator" - "prawidlnik" - "prystav"
Artykuł i odbitka streszczenia
1956, masz.i druk, 1.i sz., k.16+7+2+6

16. Pochodzenie szlachty chorwackiej - szkic dyskusyjny
1954, 1956, masz.i druk, l.i sz., k.7+4

17. Prawno-historyczny zarys ustroju Polic, autonomicznego obszaru w Dalmacji
1952, 1956, masz.i druk, l.i sz., k.37+26+2

18. Słownik Starożytności Słowiańskich
Materiały robocze i korespondencja
1951-1956, rkp.i druk, l., k.41

19. Charakterystyka Statutów Polickich
b.d., masz., l., k.13+13

20. Postępowanie sporne w Policach /przyczynek do historii prawa w krajach chorwackich/
2 egz.niekompletne
b.d., masz., l., k.27+11

21. Rody i dobra rodowe w średniowiecznych Policach
b.d., masz., l., k.18

22. Rzut oka na stosunki społeczno-prawne Słowian przed XIII wiekiem
b.d., rkp.i masz., l., k.7+4

23. Statuty ziemi chorwackiej: Część I - Statuty ziemi kastawskiej. Część II - Statuty ziemi winodolskiej. Część III - Statuty Policy
b.d., masz., l., k.133+77

24. Polskie prawo karne
Praca i materiały robocze
b.d., rkp., l., k.17+6

25. Jugosławia wczoraj a dziś
b.d., masz., l., k.4

b. Prawo międzynarodowe

26. Neutralność Szwajcarii a konstrukcja prawna Organizacji Narodów Zjednoczonych
1946, masz., l., k.3

27. Charakterystyka prawa narodów
1947, masz., l., k.9

28. Międzynarodowa właściwość państwa w zakresie stanowienia i stosowania prawa
Redakcja I i II
1947, masz., l., k.40+60

29. Prawo pozytywne i suwerenność państw;
Kształtowanie się pojęcia suwerenności w nauce i stosunkach międzynarodowych;
Współcześnie panujące teorie suwerenności
1947, masz., l., k.27

30. Zasadnicze prawa przedmiotowe państwa
1947, masz., l., k.17

31. Przestrzenny porządek prawny
Praca i materiały warsztatowe
1948, masz., l., k.21+3

32. Schemat elementów prawa współczesnego państwa
Praca i materiały warsztatowe
1948, masz., l., k.3+10

33. Wpływ techniki na kształtowanie prawa
1948, masz., l., k.40

34. Organy obrotu międzynarodowego
Praca i materiały warsztatowe
b.d., masz.i druk, l., k.212

35. Pierwotny rdzeń prawa narodów
Praca i materiały warsztatowe
b.d., masz., l., k.9

36. Przedmioty prawa narodów
b.d., masz., l., k.26

37. Powstanie i charakterystyka prawa technicznego
b.d., masz., l., k.6

38. Powstanie i zgaśnięcie członkostwa w społeczności międzynarodowej
b.d., masz., l., k.38

39. Prawo międzynarodowe: część I ogólna, część II szczegółowa
b.d., masz.i rkp., l., k.8+120

40. Prawo prywatne - międzynarodowe. Część I i II
b.d., rkp.i masz., l., k.50+46

41. Przedstawicielstwa handlowe i konsulowie w międzypaństwowych stosunkach ekonomicznych
b.d., masz., 1., k.19

42. Rozważania o stosunkach konsularnych z Niemcami
Fragment
b.d., masz., 1., k.4

43. Stosunki dyplomatyczne z Niemcami
b.d., masz., 1., k.5

44. Udział Ameryki Łacińskiej w rozwoju prawa międzynarodowego, publicznego i prywatnego
b.d., masz., 1., k.4

45. Wspólnoty międzynarodowe
b.d., masz., 1., k.16

46. Zagadnienie suwerenności nad terytorium powierniczym
b.d., masz., 1., k.24

47. Zasadnicze pojęcia prawne
b.d., masz., 1., k.9

48. Zasady anglosaskiego prawa prywatnego międzynarodowego
b.d., masz., 1., k.26+5

49. Zastosowanie międzynarodowych idei politycznych z ubiegłego wieku w czasach współczesnych
b.d., masz., 1., k.7

50. Drobne artykuły oraz fragmenty prac dotyczących zagadnień prawa międzynarodowego
b.d., masz., 1., k.12+13

c. Międzynarodowe i polskie prawo komunikacyjne

51. Międzynarodowe prawo kolejowe
1948, masz., 1., k.11

52. Międzynarodowe prawo pocztowe
Praca i materiały warsztatowe
b.d., masz., 1., k.35+7

53. Międzynarodowe prawo telekomunikacyjne jako wyraz organizacji złożonej działalności praktycznej
b.d., masz., 1., k.35

54. Międzynarodowe prawo żeglugi morskiej
b.d., masz., l., k.11

55. Kanały międzyoceaniczne
b.d., masz. l., k.8

56. System polskiego prawa kolejowego
b.d., masz., l., k.88

57. Prawo drogowe polskie
b.d., masz., l., k.36

58. Zarys polskiego prawa pocztowo-telekomunikacyjnego
b.d., masz., l., k.45

B. Materiały warsztatowe

59. **Do historii prawa Słowian Południowych**
b.d., l., k.241

60. Do historii prawa ziemi kastawskiej
Notatki, wypisy
b.d., l., k.19

61. Do historii prawa Policy
b.d., l., k.219

62. Do historii prawa ziemi winodolskiej
b.d., l., k.52

63. Do artykułu "Pochodzenie szlachty w dawnej Chorwacji"
b.d., l., k.14

64. Do pracy "Zarys ustroju wyspy Krk na przełomie wieków średnich"
b.d., l., k.13

65. Mapy Słowiańszczyzny Południowej
b.d., l. oraz atlas, 10 map i szkiców

66. Notatki do prawa międzynarodowego
b.d., l., k.74

67. Druki i wypisy do prawa międzynarodowego
b.d., l., k.173

68. Odpisy umów i traktatów międzynarodowych z lat 1940/1946
b.d., l., k.65

69. Notatki do międzynarodowego prawa prywatnego
b.d., l., k.45

70. Do pracy "Międzynarodowe Wspólnoty Komunikacyjne; Żegluga powietrzna"
b.d., l., k.38

C. Wykłady, recenzje, bibliografia

71. Program wykładu historii polskiego prawa sądowego
b.d., rkp., l., k.11

72. Wykład części ogólnej /I/ Międzynarodowego prawa prywatnego
Redakcja I i II
1950, masz., l., k.92+102+26

73. Ocena pracy habilitacyjnej dr Marka Korowicza "La souveraineté des etats et l'avenir du droit international"
1947, masz., l., k.6

74. Artykuły i recenzje obce dotyczące zagadnienia prawa międzynarodowego
1948-1952, masz., l., k.16

75. Spis prac dr Władysława Namysłowskiego
1913-1956, masz., l., k.17

M.F.

Materiały Eugeniusza Przybyszewskiego

III - 38

Urodzony w 1889 r. w Płocku, Eugeniusz Tytus Przybyszewski pochodził ze skromnej rodziny urzędniczej. Wczesna śmierć ojca /1906 r./ powiększyła trudności materialne. Star-

sze z sześciorga dzieci musiały pomagać matce emerytce w kształceniu najmłodszego brata.

Eugeniusz był uczniem pracowitym o nieprzeciętnych zdolnościach i inteligencji. Rok 1905 odegrał znaczną a może i decydującą rolę w kształtowaniu się światopoglądu młodego i ambitnego człowieka. W 1907 roku został skazany na kilka miesięcy więzienia za działalność rewolucyjną w gimnazjum. Zwolniony wyjechał do Lublina, gdzie w gimnazjum im. Staszica zdał maturę w 1909 roku. Następnie studiował w Krakowie na wydziale filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, specjalizując się w historii nowożytnej. Należał do Stowarzyszenia Akademickiego "Spójnia". Po przyjeździe na okres ferii został ponownie aresztowany. Zwolniony wrócił do Krakowa, gdzie pod kierunkiem prof. Tokarza przygotował pracę doktorską "Udział zaboru pruskiego w powstaniu 1863 r." W przeprowadzeniu dodatkowych badań na terenie poznańskiego przeszkodził Przybyszewskiemu wybuch I wojny. Pozostał w Płocku. Podczas rewizji żandarmi niemieccy zabrali mu jedyny egzemplarz pracy doktorskiej.

W okresie wojny pracował jako nauczyciel historii w gimnazjum polskim w Gostyninie i w Łowiczu. W roku 1919/20 był dyrektorem gimnazjum w Staszewie. Wkrótce przeniósł się na kilka miesięcy do Opatowa i wreszcie na stałe do Warszawy. Tu pracował jako nauczyciel w gimnazjum Związku Nauczycielstwa Polskiego i był słuchaczem seminarium prof. M. Handelsmana, gdzie w 1927 r. czytał rozprawę doktorską "Jarosław Dąbrowski i jego rola w organizacji narodowej 1861-1862 r.", za którą otrzymał nagrodę Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Działał jako członek organizacji uniwersyteckiej K.P.P. Śledzony i kilkakrotnie aresztowany za działalność

5. Fotografie i afisz odczytu E.P.
1903-1913, k.5

6. Wspomnienia żony i siostry E.P.
1956, 1., k.6

7. Wycinki z artykułami dotyczącymi E.P.
1956-1957, 1., k.2

Stanisław Chankowski

Materiały Heleny Salskiej

III - 55

Helena Salska urodziła się w r.1884 w Silnicy pow. Radomsko. Studia historyczne ukończyła jako eksternistka na Uniwersytecie Poznańskim w r.1932. Przez całe życie pracowała jako nauczycielka w różnych szkołach, a od 1946 r. do chwili przejścia na emeryturę w r.1951 była dyrektorką szkoły średniej w Pabianicach. W ostatnich latach życia pracowała jako urzędniczka w miejscowym Wydziale Oświaty.

Przez długie lata zajmowała się także działalnością społeczno-oświatową w Polskiej Macierzy Szkolnej, Bibliotece Publicznej, a pod koniec życia w Komisji Oświaty Miejskiej Rady Narodowej w Pabianicach. Zmarła w r.1956. Szczegółowy życiorys Heleny Salskiej napisany przez nią na rok przed śmiercią znajduje się w jednostce 15.

Spuścizna Heleny Salskiej dostała się do Archiwum Polskiej Akademii Nauk w dwóch partiach. W połowie 1956 r. Archiwum zakupiło od autorki pracę magisterską pt. "Towarzystwo Historyczno-Literackie z czasów Wielkiej Emigracji 1832

komunistyczną wyjechał w r.1927 do Gdańska a następnie do ZSRR, gdzie występował pod nazwiskiem Czesława Jasińskiego. Pracował w Moskwie w Instytucie Historycznym, wydał swą pracę o Jarosławie Dąbrowskim. Według niesprawdzonych wiadomości zmarł około 1940 r. w Ałma-Ata.

E.Przybyszewski to pegagog i historyk ale przede wszystkim działacz społeczno-polityczny. Życie jego upłynęło w walce o prawdę i sprawiedliwość społeczną. Znajdująca się w Archiwum PAN spuścizna jest tylko skromnym reliktem jego pracy naukowej. Archiwum PAN nabyło ją od wdowy Jadwigi z Zajączkiewiczów Przybyszewskiej w październiku 1956 r. Teczka zawiera 6 j., 216 kart, ok. 0,05 mb.

Materiały naukowe i biograficzne

1. Rozwój terytorialny ziem wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej
   Rękopis przepisany przez żonę Jadwigę Przybyszewską i kolegę Ryszarda Merle. Brak początkowej karty. Brzegi prawy i dolny opalone, tekst uszkodzony
   b.d., 1., k.166

2. Oświadczenie tow.E.Przybyszewskiego /Cz.Jasińskiego/ o literackim manewrze piłsudczyków i moich błędach. Przedruk z "Tr buny Radzieckiej"
   Odpis maszynowy z "Nowego Przeglądu", nr 4-5, 1931
   b.d., 1., k.7

3. Notatki i wiersze
   Notatka autobiograficzna. Plan zajęć. Próby poetyckie. Odpisy wierszy
   1903-1915, 1., k.8

4. Dokumenty osobiste
   Świadectwo urodzenia, odpisy dokumentów studiów, zaświadczenia z pracy
   1909-1925, 1., k.29

-1892". W grudniu tegoż roku, po śmierci H.Salskiej,pozostałe materiały przekazała Archiwum w darze jej siostrzenica mgr Krystyna Olszewska. Całość spuścizny ma wymiar 0,25 mb. W wyniku uporządkowania sformowano 17 jednostek, zawierających ~195 kart.

Spuścizna składa się z dwóch zasadniczych grup materiałów. Pierwszą z nich stanowi wyż.wym. praca magisterska w 2 egzemplarzach maszynopisu oraz jej luźne rozdziały, fragmenty i aneksy. Na drugą część składają się przede wszystkim liczne wypisy źródłowe z Biblioteki Polskiej w Paryżu oraz z Biblioteki Rapperswilskiej. Wypisy te stanowią cenną część spuścizny ze względu na fakt, że Biblioteka Polska w Paryżu jest trudno dostępna dla badaczy krajowych, zbiory Biblioteki Rapperswilskiej natomiast uległy zniszczeniu w czasie wojny niemal w całości. Oprócz tego w spuściźnie znajdują się wypisy z innych bibliotek, wykazy źródeł i bibliografie oraz niewielkie grupy materiałów działalności dydaktycznej i społecznej, materiały biograficzne i osób obcych.

Kilka słów poświęcić należy metodzie zastosowanej przy układaniu licznych wypisów ze źródeł i opracowań. Podzielono je według prowenienc ji, natomiast układ wewnętrzny wypisów tej samej prowenienc ji jest różny w zależności od charakteru materiału. Tak więc wypisy z Biblioteki Polskiej w Paryżu ułożone zostały w kolejności numerów rękopisów /np. wypisy z rękopisu nr 5,11,16 itp./, wewnątrz nich zaś chronologicznie. Wypisom z Biblioteki Rapperswilskiej nadano układ według znajdującego się w jednostce 12 szczegółowego wykazu zawartości poszczególnych rękopisów. Należy przy tym dodać, że wykaz ten w odniesieniu do rękopisów wykorzystanych przez badaczkę jest bardziej szczegółowy od ogłoszonego w

katalogu rękopisów Biblioteki Rapperswilskiej, wydanym przez Bibliotekę Narodową w r.1929 w opracowaniu A.Lewaka. Notatki z czasopism ułożone są według tytułów w kolejności chronologicznej, a wypisy z książek według tytułów oraz w kolejności alfabetycznej nazwisk autorów.

I. Materiały twórczości naukowej

A. Prace naukowe

1. Towarzystwo Historyczno-Literackie z czasów Wielkiej Emigracji 1832-1892
   Praca dyplomowa wraz z aneksami. Redakcja ostateczna 1934, masz., sz., k.250+50

2. Towarzystwo Historyczno-Literackie z czasów Wielkiej Emigracji 1832-1892
   Praca dyplomowa. Rozdział II w dwóch egzemplarzach
   b.d., rkp.i masz., l., k.279

3. Towarzystwo Historyczno-Literackie z czasów Wielkiej Emigracji 1832-1892
   Poszczególne rozdziały i luźne fragmenty pracy dyplomowej
   b.d., rkp.i masz., l., k.309

4. Towarzystwo Historyczno-Literackie z czasów Wielkiej Emigracji 1832-1892
   Aneksy
   b.d., rkp.i 2 egz.masz., l., k.151

B. Materiały warsztatowe

5. Wypisy ze źródeł rękopiśmiennych z Biblioteki Polskiej w Paryżu
   b.d., l., k.112

6. Wypisy ze źródeł rękopiśmiennych i drukowanych z Biblioteki Rapperswilskiej
b.d., l., k.396

7. Wypisy źródłowe z Biblioteki Czartoryskich i Biblioteki Kórnickiej
b.d., l., k.15

8. Wypisy z prac współczesnych
b.d., l., k.200

9. Wypisy z czasopism emigracyjnych i krajowych
b.d., l., k.127

10. Wypisy z opracowań
b.d., l., k.88

11. Zapiski warsztatowe
b.d., l., k.90

12. Wykaz przejrzanych źródeł. Zapiski bibliograficzne
b.d., l., k.31

II. Materiały działalności pedagogicznej i społecznej

13. Tablice archeologiczne, notatki dotyczące pomocy szkolnych, egzaminów maturalnych i inne
1928, rkp., l., k.8

14. Materiały dotyczące przynależności do różnych organizacji społecznych oraz okolicznościowe utwory wierszem i prozą
1919-1934, rkp., l., k.19

III. Materiały biograficzne i osób obcych

15. Życiorys H.Salskiej /własnoręczny/
1955, rkp., k.2

16. Notatka o H.Salskiej zamieszczona z okazji Dnia Kobiet w "Biuletynie Miejskiego Komitetu Frontu Narodowego w Łabianicach"
1956, druk, k.2

17. A.Lewak, "Biblioteka Polska w Paryżu". Odczyt w radiostacji warszawskiej przepisany przez H.Salską 1928, rkp., k.17

Maria Wrzoskowa

Materiały Adama Skałkowskiego

III - 21

Adam Mieczysław Skałkowski urodził się we Lwowie 30 września 1877 r. jako syn Tadeusza, adwokata i posła na sejm galicyjski i Jadwigi z Kosińskich. We Lwowie ukończył gimnazjum i uniwersytet pracując w seminarium profesorów: Balzera, Askenazego i Finkla. Jeden semestr spędził w Getyndze u prof. Maksa Lehmanna. Poszukiwania archiwalne przeprowadzał w Krakowie, Poznaniu, Dreźnie, Wiedniu, Paryżu. Doktoryzował się we Lwowie na podstawie rozprawy "Jan Henryk Dąbrowski". W r. 1908 był praktykantem Biblioteki Uniwersyteckiej a w r. 1909 zastępcą nauczyciela gimnazjum we Lwowie. Następnie trzy lata spędził w archiwach paryskich jako stypendysta fundacji im. W.Osławskiego. Po powrocie /1913/ habilitował się na Uniwersytecie Jana Kazimierza w zakresie historii nowożytnej ze szczególnym uwzględnieniem dziejów Polski. W tymże roku po wyjeździe prof.Sz.Askenazego, objął zastępczo wykłady, które prowadził z przerwami spowodowanymi wypadkami wojennymi aż do r.1919. Jesienią 1919 r. powołany został do objęcia katedry historii nowożytnej na Uniwersytecie Poznańskim. Przybył do Poznania z wyrobionym już nazwiskiem jako znawca epoki napoleońskiej i dziejów legionów polskich.

Profesorem zwyczajnym mianowany został 1 października 1921 r. Od r.1913 był współpracownikiem "Kwartalnika Historycznego" i członkiem Komisji Historycznej Akademii Umiejętności a w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk pełnił obowiązki przewodniczącego Komisji Historycznej. Należał również do Komisji Egzaminacyjnej dla nauczycieli szkół średnich. W okresie do 1939 r. rozszerzył zakres swych zainteresowań na końcową epokę bytu dawnej Rzeczypospolitej, pracując również nad biografiami wybitnych postaci z wieku XVIII i XIX. Publikowane one były głównie w wydawnictwie "Życiorysy zasłużonych Polaków z XVIII i XIX wieku". W okresie drugiej wojny światowej prof. A. Skałkowski przebywał w Chrobrzu, gdzie pracował nad książką o Aleksandrze Wielopolskim oraz uczył tamtejszą młodzież w zakresie szkoły średniej. W roku 1945 powrócił do Poznania i objął dawną placówkę. Sprawował obowiązki kierownika Instytutu Historycznego oraz Komisji Historycznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, pełnił nadal funkcje członka Komitetu Redakcyjnego i Rady Głównej "Polskiego Słownika Biograficznego", był członkiem Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego. W latach 1945 - 1947 kierował działalnością Komisji Egzaminacyjnej na wydziale humanistycznym oraz pełnił obowiązki dziekana tegoż wydziału w r.1947/48. Z przejściem na emeryturę zaczął wycofywać się z życia publicznego. Pomimo choroby pracował do ostatnich chwil życia nad wykończeniem zaczętych poprzednio prac naukowych /III tom "Archiwum Wybickiego" oraz monografia o Józefie Grabowskim/. Zmarł 17 kwietnia 1951 r. w Poznaniu.

Informacje biograficzne o Adamie Skałkowskim ujęte są we wspomnieniach pośmiertnych: "Przegląd Zachodni", 1951, nr 3/4, s.690-694 oraz "Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za I i II kwartał 1955 r.", s.195-206. To

ostatnie podaje również bibliografię prac naukowych prof. A.Skałkowskiego.

Spuścizna Adama M.Skałkowskiego znajdująca się w Archiwum PAN składa się z materiałów posiadających formę tradycyjną: rękopisu i maszynopisu oraz z mikrofilmów /dla uproszczenia pierwsze nazywać się będzie w dalszym ciągu "materiałem aktowym"/. Akta zakupione zostały od żony zmarłego ob. Stanisławy Skałkowskiej. Pierwsza partia materiałów wpłynęła do Archiwum w kwietniu 1955 r. Następnie w październiku 1958 r. oraz w marcu 1959 r. zakupiono maszynopisy artykułów historycznych prof.A.Skałkowskiego a także pamiętniczek Justyny Skałkowskiej z r.1846. Ostatnia partia materiałów zakupiona została w czerwcu 1959 r. Mikrofilmy uzupełniające spuściznę zakupiono w r.1957 z Biblioteki Głównej Uniwersytetu A.Mickiewicza w Poznaniu. Nabyte mikrofilmy obejmują wszystkie materiały po prof.A.M.Skałkowskim znajdujące się w zbiorach rękopisów tej Biblioteki z wyjątkiem dwóch pozycji zawierających akta rodziny Skałkowskich i Sikorskich. Ogólny rozmiar spuścizny wynosi 0,48 mb.,ujętych w 76 jednostek, nadto należy tu 19 rolek mikrofilmu.

Materiały Adama M.Skałkowskiego ujęte zostały w trakcie porządkowania w pięć działów: I - prace naukowe, II - korespondencja, III - materiały biograficzne, IV - materiały o twórcy zespołu, V - materiały obce.

Zasadniczy trzon spuścizny stanowią materiały objęte działem pierwszym. Posiada on następujące grupy: prace, artykuły i odczyty naukowe, wykłady uniwersyteckie, recenzje i opinie o pracach, głównie habilitacyjnych oraz materiały źródłowe.

Prace, artykuły i odczyty naukowe oraz wykłady pocho-

dzą z okresu międzywojennego i powojennego a tematycznie dotyczą okresów i postaci historycznych, których badaniem szczególnie zajmował się prof.A.Skałkowski. Spuścizna zawiera około dwudziestu obszerniejszych prac i wykładów oraz szereg drobnych rozprawek i artykułów publikowanych w prasie. Wartość poszczególnych prac polega na tym, że w większości oparte są na źródłach, które w czasie ostatniej wojny zaginęły. Np. praca "Antoni Trębicki i jego pamiętnik o insurekcji" oparta jest na pamiętniku, którego oryginał spłonął w Bibliotece Ordynacji Krasińskich w Warszawie.

Na uwagę zasługują rękopisy rozpraw i wydawnictw źródłowych, nad którymi prof.A.Skałkowski pracował w ostatnich latach swego życia. Niektóre z nich, nie opublikowane, są najczęściej uzupełnieniem prac dawniej drukowanych np. "Alegata do petersburskiej działalności Aleksandra Wielopolskiego".

Na końcu pierwszej grupy /j.nr 36/ umieszczono materiały związane z pracą dla "Polskiego Słownika Biograficznego". Znajdują się w nich zapiski do życiorysów: Józefa Gabriela Taszyckiego, Seweryny Mielżyńskiej, Ignacego Henryka Kamieńskiego, Hipolita Falkowskiego, Adama Grossa, Karola Halmana, prof.Janusza Iwaszkiewicza oraz materiały dotyczące organizacji "Słownika" w okresie przedwojennym.

Z rezenzji zwraca uwagę: szczegółowa rozprawa o obszernej monografii S.Kościałkowskiego o Antonim Tyzenhauzie, zawierająca oprócz uwag, krótkie streszczenie tej pracy, a także nie mniej szczegółowe notatki z pracy habilitacyjnej Wisławy Knapowskiej.

W materiałach warsztatowych znajduje się spora ilość wypisów z archiwów w Dreźnie, Berlinie, Kopenhadze, Moskwie.

Dotyczą one Wojny Północnej. W grupie tej poza tym są wypisy z tzw. "Archiwum obrony Warszawy w 1794 r." oraz inne dotyczące Insurekcji Kościuszkowskiej, jak również wypisy i zapiski o zawartości nieistniejących już dzisiaj archiwów prywatnych w Wielkopolsce: Mycielskich, Niegolewskich, Kwileckich.

Dział II zawiera mikrofilmy korespondencji z lat 1904-1950 z urzędami i instytucjami oraz z lat 1887-1950 z osobami prywatnymi w sprawach naukowych. Wśród listów, jako załączniki, trafiają się rozprawy i artykuły naukowe m.in. A.Artymiaka "Kartki z kroniki tajnego szkolnictwa średniego w pow.jędrzejowskim, 1939-1945", Jędrzejów, 1945. B.Chrzanowskiego "10 lat Towarzystwa Wykładów Ludowych im.A.Mickiewicza", Poznań 1910. Spuścizna aktowa w Archiwum PAN zawiera jedynie 4 listy dotyczące ogólnych spraw naukowych i poszukiwań źródłowych.

W dziale III mieszczą się mikrofilmy papierów osobistych z lat 1887-1950, autobiograficznego artykułu zawierającego wspomnienie autora z r.1919 oraz druków, ulotek i artykułów dotyczących życia studenckiego we Lwowie i Poznaniu, częściowo spraw naukowych i politycznych z lat 1900-1945.

Dział IV obejmuje wywiad prasowy przeprowadzony w październiku 1926 r. przez przedstawiciela "Wiadomości Literackich" z prof.Skałkowskim na temat jego poglądów historycznych, biografie i wspomnienia łącznie z bibliografią jego prac naukowych a także nekrologi i listy kondolencyjne.

W ostatnim, V dziale - materiały obce, na szczególną uwagę zasługuje "Pamiętnik Justyny z Sikorskich Skałkowskiej żony Marcelego" babki prof.A.Skałkowskiego, zawierający opisy wypadków w Tarnowie i okolicy w lutym 1846 r. a także dość szczegółowe wspomnienie o Julianie Goslarze.

Porządkowanie spuścizny A.Skałkowskiego odbywało się w dwóch etapach. Pierwsza partia akt, która wpłynęła do Archiwum w r.1955 została uporządkowana w r.1957 przez mgr Ryszarda W.Wołoszyńskiego. Sporządzony wówczas został inwentarz obejmujący 14 pozycji oraz załącznik do niego stanowiący wykaz korespondencji, której niezapisane odwrocia wyzyskane zostały przez prof.A.Skałkowskiego do pisania prac i notatek.

W latach 1958-1959 Archiwum PAN zakupiło dalsze partie akt oraz mikrofilmy spuścizny. Uporządkowanie tych akt i scalenie ich z uporządkowaną partią przeprowadzone zostało pod koniec 1959 r. Dokonano szczegółowej segregacji materiałów, sformowano i opisano jednostki, uporządkowano je wewnętrznie, następnie przeprowadzono systematyzację i inwentaryzację całości. Przy tych dwóch ostatnich czynnościach wyłonił się problem w jaki sposób dokonać scalenia i inwentaryzacji, by dać badaczowi jasny obraz całości spuścizny wykazując, co znajduje się w Archiwum PAN w formie materiału aktowego a co w postaci rolek mikrofilmowych.

Podczas systematyzacji spuściźnie nadano układ rzeczowy, który pozwolił wyodrębnić w niej pięć wymienionych na wstępie działów. Spowodowało to jednak, że pomiędzy poszczególnymi partiami materiałów aktowych musiały znaleść się mikrofilmy.

Poszczególnym grupom aktowym nadano taki układ, jaki najbardziej odpowiadał zachowanym materiałom. W ramach pierwszego działu prace i wykłady ułożono według kryterium tematyczno-chronologicznego, recenzje i opinie o pracach habilitacyjnych - alfabetycznie według nazwisk autorów, materiały warsztatowe - częściowo według układu tematyczno-chronologi-

cznego a częściowo według prowenienc ji. Systematyzacja w pozostałych działach nie nastręczała trudności, ponieważ zawierają one niewiele materiału aktowego.

Brakowania nie przeprowadzano.

Końcowym etapem prac porządkowych było sporządzenie inwentarza typu idealnego obejmującego zarówno materiał aktowy jak i mikrofilmowy. Dla odróżnienia akt od mikrofilmów wprowadzono dwie odrębne numeracje. Aktom nadano numerację ciągłą od 1 do 76, przy mikrofilmach zachowano ich sygnaturę z katalogu mikrofilmów Archiwum PAN, którą otrzymywały w miarę napływu do Archiwum. Stąd mikrofilmy spuścizny posiadają następujące numery: 39-41,64-79. Numery te w inwentarzu nie występują kolejno, gdyż jak wspomniano, materiały spuścizny usystematyzowano rzeczowo. Poza tym w inwentarzu powtarzają się kilkakrotnie poszczególne numery mikrofilmów, co wynika stąd, że na jednej taśmie mikrofilmu, sporządzonego niezgodnie z metodą archiwalną, znajduje się kilka a nawet kilkanaście jednostek /np.nr 74,75/. Dla rozwiązania tej trudności, by uniknąć cięcia taśmy na poszczególne odcinki według jednostek, wyodrębniono je uzupełniając sygnaturę liczbową małą literą alfabetu łacińskiego, np. 75a,75b,75c, itd.

Dla zaakcentowania odrębności materiału aktowego od mikrofilmów, oprócz oddzielnej numeracji wprowadzono inną graficznie formę zapisu. Numeracja wpisywana jest w dwóch odrębnych rubrykach pionowych, w pierwszej sygnatura akt, w drugiej mikrofilmów. Tytuł jednostek mikrofilmowych i ich opis pisany jest zwarcie ze zmniejszoną interlinią.

Zdarza się, że w spuściźnie występują elementy podwójne, w wyniku czego mamy jednostkę aktową i mikrofilmową takiej samej treści. Wtedy podaje się pełny tytuł w jednost-

ce aktowej a w mikrofilmie tylko hasło: z reguły powtarza się dwa pierwsze słowa tytułu.

Opis jednostki mikrofilmowej poprzedzony skrótem "MF" zawiera ilość klatek, datę oraz informację czy jest to rękopis, maszynopis czy druk. Podwójna numeracja powoduje, że przy cytowaniu jednostek mikrofilmowych należy oprócz sygnatury podawać znak "MF".

W opracowaniu inwentarza brał udział mgr Eugeniusz Tomaszewski.

Inwentarz materiałów A.M.Skałkowskiego jest pierwszym tego typu inwentarzem opracowanym przez Archiwum PAN.W miarę możliwości starano się, by dawał on jasny i wierny obraz zawartości spuścizny. Z pewnością jednak nie udało się uniknąć błędów i dlatego oczekuje się krytycznych uwag, które ujawnią usterki oraz wskażą sposób uniknięcia ich w przyszłości.

I. Materiały twórczości naukowej

A. Prace, artykuły i odczyty naukowe

1. Batory
   1934, druk, brosz., k.9

2. Obrona Stanisława Augusta
   1928, masz., l., k.3

3. Rehabilitacja Stanisława Augusta
   1947, masz., l., k.14

74h. Rehabilitacja...j.w.
   MF, kl.9, b.d., rkp.

4. Polski Solon
   1927, masz., l., k.4

5. Pamięć 3 i 5 maja 1791
   1946, masz., l., k.7

6. Geneza Konstytucji 3 majowej
1947, masz., l., k.3

7. Król pruski wielki niewód założył
1928, masz., l., k.4

8. Mentorka króla i Kościuszki
1932, masz., l., k.6

9. Akt powstania z 24.III.1794 r.
1946, masz., l., k.3

74a. Agonia Insurekcji
MF, kl.21, 1938/39, rkp.

74c. Tadeusz Kościuszko - krótki zarys biograficzny
MF, kl.4,po r.1926, rkp.

10. Kościuszko w historiografii polskiej
1946, masz., l., k.5

11. Wielkopolanin u Kościuszki
1927, masz., l., k.3

75g. Legenda Kościuszki i legenda Piłsudskiego
MF, kl.9, 1935/?/, rkp.

12. Brat Kościuszki i jego stryjeczny imiennik
b.d., masz., l., k.12

74b. Brat Kościuszki...j.w.
MF, kl.8, b.d., rkp.

13. Generała Madalińskiego lata przedhistoryczne
1928, masz., l., k.4

14. Antoni Trębicki i jego pamiętnik o insurekcji
1931, rkp., l., k.158

15. Dwa epizody powstania wielkopolskiego z r.1794
b.d., masz., l., k.3

16. Jan Dąbrowski przed wyprawą do Wielkopolski 1794 r.
1925, rkp., l., k.127+1 rys.

17. Raporty Jana H.Dąbrowskiego od 23.IV do 25.VI.1794 r. i z końca sierpnia /Wypisy z Archiwum Obrony Warszawy/
1950, masz., l., k.73

39. Raporty...j.w.
MF, kl.78, 1950, rkp.

41a. O Janie Henryku Dąbrowskim
MF, kl.10, b.d., rkp.

74i. Nowy wizerunek Jana Henryka Dąbrowskiego
MF, kl.20, b.d., rkp.

74a. Wybicki a Kościuszko i legenda o Bartoszu Głowackim
MF, kl.20, b.d., rkp.

74f. O Wybickim w 200-lecie urodzin
MF, kl.23, 1947, rkp.

74e. Wybicki w dobie legionowej
MF, kl.29, b.d., rkp.

18. Wybicki w świetle swego Archiwum
b.d., masz., k.34+34

78. Wybicki...j.w.
MF, kl.66, 1950, rkp.

19. Jan Wybicki "Jarmark, albo szlachcic mieszczaninem" komedia w 3 aktach z rękopisów do warunków scenicznych dostosowali: A.M.Skałkowski i Zdz.Grot
b.d., druk, brosz., k.33

20. Ze wspomnień Stanisława Zamoyskiego /1775-1803/
1951, 2 egz.masz., l., k.51+51

79. Ze wspomnień...j.w.
MF, kl.103, b.d., rkp.

21. Napoleon a Polska
b.d., masz., l., k.3

74j. Krytyka legendy Sułkowskiego
MF, kl.8, b.d., rkp.

22. Bohater bez ojca i matki /Józef Sułkowski/
1933, masz., l., k.9

741. 115 rocznica szarży pod Samossierrą
MF, kl.10, 1923, rkp.

23. Szef szwadronu spod Samossierry i jego matka
b.d., 2 egz.masz., l., k.15+15

41b. Szef szwadronu...j.w.
MF, kl.16, b.d., rkp.

24. Ewolucja Neymana "patrioty"
b.d., 2 egz.masz., l., k.6+6

74k. Ewolucja...j.w.
MF, kl.13, b.d., rkp.

74ł. Z dziennika polskiego korpusu 1812
MF, kl.31, b.d., rkp.

74d. Spuścizna po ks.J.Poniatowskim
MF, kl.33.b.d., rkp.

25. W listopadową rocznicę
b.d., masz., 1., k.4

26. Uwagi o usiłowaniach niepodległościowych na przełomie XVIII-XIX w.
Referat wygłoszony na V Zjeździe Historyków Polskich w Warszawie w dn.28.XI-4.XII.1930 r.
1930, druk, brosz., k.5

74m. Udział Polaków w ruchach wyzwoleńczych XVIII-XIX w.
MF, kl.33, 1946, rkp.

27. Wspomnienie o Mickiewiczu z jego pobytu w poznańskim
1927, masz., 1., k.3

28. Mickiewicz a Turno Adam /z życia Wielkopolski przed wiekiem/
1927, masz., 1., k.4

29. Józef Grabowski /1791-1881/ ostatni marszałek sejmu poznańskiego - Polak
1951, rkp.i druk, 1.i sz., k.120+29

30. Na marginesie życiorysów Marcinkowskiego
b.d., masz., 1., k.15

75b. Ideologia i życie prywatne Karola Marcinkowskiego
MF, kl.18, b.d., rkp.

75f. Pokłosie dwu obchodów /Kościuszko i Marcinkowski/ Artykuł oraz pismo do redakcji "Tygodnika Powszechnego"
MF, kl.17, 1946, rkp.

31. Czartoryski a Wielopolski
b.d., 2 egz.masz., 1., k.17+17

76a. Czartoryski...j.w.
MF, kl.32, b.d., rkp.

32. Alegata do petersburskiej misji Wielopolskiego
1950, rkp., 1., k.27

76b. Aleksander Wielopolski w świetle archiwów rodzinnych /1803-1877/
Referat
MF, kl.11, 1951, rkp.

75a. Aleksander Wielopolski...j.w.
Praca
MF, kl.36, b,d,, rkp.

75d. Juliusz Enoch i jego projekty ugody rosyjsko-polskiej z r.1864
MF, kl.5, b.d., rkp.

33. W rocznicę styczniową
b.d., masz., l., k.3

75h. Historia a legenda /od Kościuszki do Piłsudskiego/
MF, kl.11, b.d., rkp.

75i. Rewizjonizm w naszej historiografii
MF, kl.19, 1951, rkp.

34. Trzej polscy historycy /wspomnienia pośmiertne o: Szymonie Askenazym, Michale Bobrzyńskim, Wacławie Sobieskim/
1935, masz., l., k.7

75e. Arystokracja wobec obchodu grunwaldzkiego
MF, kl.7, b.d., rkp.

40. Z notatnika archiwalnego
MF, kl.37, 1950, rkp.

35. Zbiory w Siemianicach
1929, masz., l., k.3

36. Polski Słownik Biograficzny
Notatki biograficzne, nekrologi, wycinki z gazet
Materiały normatywne PSB, korespondencja
1931-1948, rkp.i masz., l., k.65

B. Wykłady

37. Analiza Konstytucji 3 Maja
1946/47, rkp., l., k.21

38. Sejm Czteroletni i wojna 1794
1946/47, rkp., l., k.103

39. Wykład z dziejów insurekcji 1794
b.d., rkp., l., k.45

40. Napoleon Bonaparte a sprawa polska w dobie legionów
1945-1948, rkp., l., k.317

41. Legiony
1933, rkp., l., k.91

42. Legiony
Późniejsze uzupełnienie
po 1933r., rkp., l., k.79

43. Archiwum Wybickiego
1946-1947, rkp., l., k.106

75c. Kasprowicz a Marcinkowski
MF, kl.15, 1946, rkp.

44. Rewolucja francuska 1789-1794
b.d., rkp., l., k.375

45. Wyprawa do Egiptu i problem imperializmu kolonialnego Francji
1932-1933, rkp., l., k.299

C. Recenzje

46. S.Kościałkowski, Monografia o Antonim Tyzenhausie
po r.1941, rkp., l., k.29

47. Notatki do pracy habilitacyjnej dr W.Dworzaczka "Jan Tarnowski, pan krakowski, hetman w.koronny /1489-1561/"
b.d., rkp., l., k.5

48. Notatki dotyczące pracy habilitacyjnej dr Emila Kipy "Fryderyk Gentz a Polska" /1794-1831/
b.d., rkp., l., k.3

49. Notatki dotyczące pracy habilitacyjnej dr Wisławy Knapowskiej "Nawroty polskich ruchów zbrojnych 1830/34"
b.d., rkp., l., k.33

50. Recenzja pracy Jana Lubicz-Pachońskiego "Wojciech Bartosz Głowacki - bohater spod Racławic"
b.d., rkp., l., k.9

51. Notatki dotyczące pracy habilitacyjnej dr Leonida Żytkowicza "Rządy Repnina na Litwie" 1794-1797
b.d., rkp., l., k.8

D. Materiały warsztatowe

52. Drobne zapiski archiwalne dotyczące lat 1649-1709
b.d., rkp., l., k.38

53. Wypisy archiwalne dotyczące okresu wojny północnej 1698-1709
b.d., rkp., l., k.118

54. Wypisy archiwalne dotyczące wojny północnej 1700-1709
b.d., rkp., l., k.96

55. Wypisy z Archiwum w Dreźnie dotyczące wojny północnej 1678-1719
b.d., rkp., l., k.117

56. Wypisy z Archiwum w Dreźnie dotyczące wojny północnej 1703-1709
b.d., rkp., l., k.109

57. Patkuliana - wypisy archiwalne dotyczące wojny północnej /działalności Patkula/ 1697-1705
b.d., rkp., l., k.151

58. Spuścizna naukowa prof.Schirrena
Referat zawierający m.in. wypisy archiwalne dot.spraw Patkula oraz rozprawę prof.Schirrena o zbiorze Martensa
1889-1911, druk i rkp., l.i sz., k.9+36

59. Wypisy z Archiwum w Kopenhadze - relacje T.B.Jessen'a z Polski z r.1705
b.d., rkp., sz., k.8

60. Materiały i literatura do okresu Piotra Wielkiego
1895, rkp., sz., k.59

61. Wypisy archiwalne z tzw."Archiwum obrony Warszawy 1794" oraz inne dot. Insurekcji Kościuszkowskiej
b.d., rkp., l., k.26+15

62. Wypisy źródłowe dotyczące końcowego okresu Dyrektoriatu oraz osoby J.Sułkowskiego
b.d., rkp., l., k.7

63. Notatki i wypisy archiwalne do biografii Jana Kozietulskiego 1781-1821
b.d., rkp., 1., k.14

64. Wypisy z inwentarza rękopisów Biblioteki Ordynacji Krasińskich z XVII-XIX w.
b.d., rkp., 1., k.14

65. Wypisy z archiwum rodzinnego w Kwilczu z XVIII - XIX w.
b.d., rkp., 1., k.16

66. Wypisy z Archiwum Mycielskich w Poniecu z lat 1803, 1804, 1813, 1833
b.d., rkp., 1., k.13

67. Krótkie zapiski o zawartości Archiwum Władysława Niegolewskiego XVIII-XIX w.
1933, rkp., 1., k.13

68. Krótkie zapiski o zawartości archiwów prywatnych w Siemianicach, Lewkowie, Rogalinie, Kobylepolu: XVII-XIX w.
b.d., rkp., 1., k.22

69. Krótkie zapiski i wypisy archiwalne dotyczące lat 1772, 1794, 1831 oraz zawartości Teki Trębickiego, archiwum Sułkowskich itp.
b.d., rkp., 1., k.22

70. Notatki z literatury
b.d., rkp., 1., k.56

71. Fotokopie dokumentów por.Turno i potwierdzenie przez ks.Józefa odbioru depeszy min.Mareta 1809 - 1813
b.d., fotokopie, k.5

72. Drobne materiały manipulacyjne /monit biblioteczny, rewersy, dowód wpłaty/
1930-1931, druk, 1., k.4

II. Korespondencja

64. Korespondencja do urzędów i instytucji z lat 1904-1950. A - P
MF, kl.340, 1904-1950, rkp.i masz.

65. Korespondencja...j.w. P - Z
MF, kl.368, 1904-1950, rkp.i masz.

66. Korespondencja z lat 1887-1950. A - C
MF, kl.354, 1887-1950, rkp.i masz.

67. Korespondencja...j.w. D - J
MF, kl.342, 1887-1950, rkp.i masz.

68. Korespondencja...j.w. K
MF, kl.356, 1887-1950, rkp.i masz.

69. Korespondencja...j.w. K
MF, kl.479, 1887-1950, rkp.i masz.

70. Korespondencja...j.w. L - M
MF, kl.355, 1887-1950, rkp.i masz.

71. Korespondencja...j.w. N - R
MF, kl.335, 1887-1950, rkp.i masz.

72. Korespondencja...j.w. S - T
MF, kl.420, 1887-1950, rkp.i masz.

73. Korespondencja...j.w. U - Ż
MF, kl.340, 1887-1950, rkp.i masz.

73. Korespondencja w sprawach naukowych
1925-1947, rkp., 1., k.4

III. Materiały biograficzne

77a. Papiery osobiste - metryki, paszporty, świadectwa, nominacje, dyplomy
MF, kl.76, 1887-1950, rkp.i masz.

77b. Życiorysy, sprawozdania, nominacje dotyczące pracy naukowej i uniwersyteckiej
MF, kl.50, 1918-1950, rkp.i masz.

77c. Materiały dotyczące życia studenckiego we Lwowie i Poznaniu, spraw naukowych i politycznych - ulotki, odezwy, artykuły
MF, kl.108, 1900-1945, masz., druk

41c. Artykuł autobiograficzny "Wspomnienia błędów przyjaciół i moich"
MF, kl.3, 1919, rkp.

IV. Materiały o twórcy zespołu

74. Wywiad prasowy, wspomnienia pośmiertne, bibliografia, fotografie
1924-1956, druk, l., k.20+2 fot.

77d. Wspomnienia, listy kondolencyjne, nekrologi
MF, kl.76, 1951, rkp.i masz.

V. Materiały obce

75. Pamiętniczek Justyny z Sikorskich-Skałkowskiej żony Marcelego
1846, rkp., sz., k.20

76. Odczyt SS Obersturmführera Adolfa Krafta "Volkstumskampf in der Geschichte des Warthelandes" wygłoszony w Poznaniu dn. 12.X.1943 r.
1943, druk, brosz., k.19

S P I S T R E Ś C I

str

Sprawozdanie Archiwum PAN za rok 1959 - - - - - - - - - 1

Oddział Archiwum PAN w Krakowie - - - - - - - - - - 15

Oddział Archiwum PAN w Poznaniu - - - - - - - - - - 20

Spuścizny historyków w Archiwum PAN

Inwentarze archiwalne - - - - - - - - - - - - - - - - - - 30

M.Flis: Materiały Aleksego Bachulskiego - - - - - - - 33

M.F.: Materiały Zygmunta Batowskiego - - - - - - - - 39

M.F.: Leon Białkowski /Wspomnienia/ - - - - - - - - 42

Z.K.: Materiały Stanisława Borowskiego - - - - - - - 44

H.Dymnioka: Materiały Włodzimierza Dzwonkowskiego - 48

M.Wrzoskowa: Materiały Olgierda Górki - - - - - - - 50

H.Dymnioka: Materiały Marcelego Handelsmana - - - - 62

S.Chankowski: Materiały Stanisława Kętrzyńskiego - 64

H.Dymnioka: Materiały Adama Kłodzińskiego - - - - - 69

Z.K.: Materiały Wacława Aleksandra Maciejowskiego - 71

S.Chankowski: Materiały Jerzego Manteuffla - - - - 73

M.Wrzoskowa: Materiały Władysława Namysłowskiego - 77

M.F.: Materiały Eugeniusza Przybyszewskiego - - - - 86

S.Chankowski: Materiały Heleny Salskiej - - - - - - 89

M.Wrzoskowa: Materiały Adama Skałkowskiego - - - - 93

WARSZAWSKA DRUKARNIA NAUKOWA Warszawa. ul. ŚNIADECKICH 8. Zam. 153/60/0.